

РЕЗЮМЕТА

на научните трудове
на доц. д-р Ваня Петрова Иванова
за участие в конкурс за професор по професионално направление 3.8 Икономика,
научна специалност Политическа икономика (Микроикономика, Макроикономика,
Международна икономика, на български и френски език)
Обявен в Д.В. № 30/15.04.2022

ABSTRACTS

of research papers
of Assoc. Prof. Dr. Vania Petrova Ivanova
for participation in the competition for professor in professional field 3.8 Economics,
scientific specialty Political Economy (Microeconomics, Macroeconomics, International
Economics, in Bulgarian and French)
Announced in OJ No.30/15.04.2022

МОНОГРАФИИ / MONOGRAPHS

1. Иванова, В.(2022) Кръговата икономика – между необходимото и възможното, Изд. Авангард- Прима, С. 2022, 250стр., ISBN 978-619-239-686-2

РЕЗЮМЕ

В търсенето на нови перспективи и модели на развитие на следкризисната европейска икономика все по-ясно става, че се нуждаем от коренна промяна на концептуалната рамка. Екологичният преход е шанс и възможност за налагане на устойчивостта като норма за бъдещото развитие. Сериозните предизвикателства, свързани с екологичната трансформация на икономиката и нуждата от нов тип политики, ориентирани към борба с климатичните промени изискват бърза и адекватна реакция. Става дума за дълбока промяна на парадигмата, както и за спешни, съгласувани и ефективни действия.

Изправени пред предизвикателствата, свързани с околната среда и в търсене на нова икономическа ефективност, моделът на кръговата икономика(КИ) дава определени надежди: интензифицирането на използването на суровините, материалните активи и продуктите, като първичните суровини се използват многократно, вместо да се изхвърлят на депата за отпадъци или още по-лошо в природата, води до икономия на ресурси, минимизиране на разходите, подобряване на околната среда и прелокализиране на определени работни места.

Основната **цел** на изследването е на базата на анализ на състоянието и тенденциите в развитието на възприетите индикатори за кръговост на българската икономика и представянето на конкретни примери за добри практики, да идентифицира пречките за трансформация и да очертае мерки и препоръки за стимулиране на прехода към модел на кръгова икономика, разкриване на нови работни места и доходи, което да се превърне в двигател на екологосъобразен икономически растеж. Предмет на изследване са ефектите от прилагането на този модел на национално и фирмено равнище и по този начин създаване на предпоставки за по-висока конкурентоспособност, екологосъобразност и корпоративна социална отговорност. Предвид на комплексния характер на изследването са приложени множество различни

изследователски методи - количествен и качествен сравнителен анализ, каузален метод, набиране и проучване на статистическа информация, интердисциплинарен синергичен подход, основан на първични и вторични изследвания, социологически анкетни методи, клъстерен анализ, регресионен анализ, индексен анализ.

В структурно отношение монографията е представена в увод, шест глави и заключение. В първа глава се изясняват необходимостта, същността и формите на екологичната трансформация на икономиката. Анализирани са императивната нужда от промяна в начините на производство и потребление, породени от нарастващия разрыв между изчерпаемите ресурси и необходимостта да се поддържат високи темпове на растеж в икономиката. Прави се преглед на теоритичните основи на подобен преход, като са систематизирани основни научни течения – от индустриалната екология, екологичния икономикс, през регенериращата икономика до кръговата икономика. Екологичният преход е концепция, която има за цел да въведе нов икономически и социален модел, за да се справи с екологичните предизвикателства на нашия век. Това понятие се стреми да преосмисли начините ни на производство, работа и съвместен живот на дадена територия, за да я направи по-екологична. Чрез преобразуване на настоящата икономическа система, екологичният преход дава възможност за намаляване на нейното въздействие върху околната среда.

Глава втора разглежда в детайли концепцията за КИ и представя нейните първоизвори в световната литература. Стъпвайки върху теорията и практиката на индустриалната екология от 80-те години на ХХ век, където са разработени конкретни фирмени стратегии за справяне с индустриалните отпадъци, оптимизация и повторно използване на ресурсите, анализът позволява да се изведат разликите с новата концепция за КИ и да се очертаят връзките между икономическите и екологичните интереси през призмата на устойчивото развитие. По този начин новото кръгово мислене отива отвъд производството само на „по-устойчиви“ продукти, а се насочва към повторното използване на вече налични материали. Предприятията носят отговорност за продуктите си далеч след като ги продадат, а ключовия принцип е сътрудничество между различните индустрии, за да може всяка от тях да ползва отпадъчни материали от другите.

Погрешно би било КИ да се свежда единствено до производство с по-малко отпадъци или до рециклирането на тези отпадъци. Същността на този тип икономика е в съвкупността от различни производствени методи и практики, йерархизирани в зависимост от въздействието им и целящи да оптимизират използването на суровините и енергията. По своята същност кръговата икономика е регенеративна и възстановяваща се система, която цели да запази стойността и качествата на продуктите, техните съставни елементи и вложените материали на всеки един етап от използването им. Според възприетата в монографията дефиниция *КИ е икономическа система на размяна и производство, при която на всеки етап от жизнения цикъл на продукта (стока или услуга) се цели увеличаване на ефикасността при използването на ресурсите и намаляване на вредното въздействие върху околната среда, гарантирайки благосъстоянието на индивидите.*

Основната цел на кръговата икономика е да разкъса зависимостта на икономическия растеж от изчерпаемостта на природните ресурси, като създаде иновативни продукти, услуги, модели, при които се държи сметка за движението на потоците през целия

жизнен цикъл на продукта. Едновременно с това тази концепция предполага прилагането на адекватни публични политики, поставяйки акцента върху нови модели на производство, потребление, удължаване времето на използване на продуктите, повторната им употреба и рециклиране на съставните им елементи.

Представени са принципите, характеристиките и фазите на кръговата икономика. За да бъде определена като кръгова една икономика трябва да отговаря на следните четири характеристики: А) Системност – разбирането за взаимосвързаността и взаимозависимостта на отделните съставни части на едно единно цяло е може би най-съществената особеност на кръговата икономика. Всяка една стопанска единица трябва да се възприема като неотделимо цяло от социалния и екологичен контекст, в който се намира. Тъй като болшинството от съществуващите в икономиката подсистеми функционират като нелинейни, взаимосвързани и зависими повече или по-малко една от друга, е от съществено значение да се възприеме идеята за сложните взаимозависимости и множеството възможни взаимодействия, т. е. идеята за кръговостта. Б) Каскадност при функционирането-подобно на екосистемите и в производството последователното, каскадно използване на продуктите и материалите е неизчерпаем източник на добавена стойност. Преминавайки през различните етапи на трансформация на материалите, 76 преди тяхното окончателно унищожаване и превръщане в енергия, се създават множество възможности за оптимизиране и пълноценно използване на ресурсите. В) Ограничаване генерирането на отпадъци – в идеалния случай кръговата икономика е напълно безотпадна система, тъй като позволява съставните части на даден продукт да бъдат инкорпорирани в нов биологичен или технически цикъл. Това обаче изисква те да са създадени така, че да могат да се декомпозират и използват повторно. При биологичните продукти компостирането е най-лесния начин. При останалите екодизайнът позволява бързо, с минимални разходи на енергия и при запазване на техническите им свойства и характеристики да влязат в нова употреба. Едва на последният стадий се достига до рециклиране, при което първоначалният продукт се превръща във вторична суровина и захранва производството на нови продукти. Г) Базирана върху използването на възобновяема енергия – кръговата икономика по дефиниция е нискоенергийна, ограничаваща използването на конвенционалните горива и самозадоволяваща нуждите си от възобновяеми енергоизточници.

Кръговата икономика създава предпоставки за интегрирането на множество и в различни плоскости ползи. Основополагащи обаче са изгодите за обществото, свързани с опазването околната среда и възстановяването на екосистемите; изгодите за фирмите, произтичащи от ефективното използване на ресурсите, по-доброто управление на отпадъците и възможностите за навлизането на нови пазари; за потребителите от по-доброто качество на продуктите и по-голямото разнообразие.

В направения преглед на институционалната рамка както в ЕС, така и в България, са изведени основополагащи нормативни документи, които трасират пътя за утвърждаване на концепцията за кръгова икономика като основна при налагането на устойчивото развитие. Въпросите за ефективното използване на ресурсите влизат в политическия дневен ред първоначално мотивирани от постоянното нарастване на цените на ресурсите в периода 2002–2011, но оттогава все повече се свързват с по-широк кръг въпроси, като сигурността на доставките и конкурентоспособността.

Ключова роля в налагането на концепцията за КИ има приетия през 2014 година План за действие на ЕС за кръговата икономика – затваряне на цикъла. Той е допълнен и разширен през 2018 г. с мерки в областта на отпадъците и опаковките. Акцентът е поставен върху йерархизираната схема в ЕС, като прогресивно се намалява дела на депонираните и изгаряни отпадъци за сметка на увеличаването на превенцията, повторното използване и рециклирането. Сериозен импулс за ускоряване на прехода към КИ даде Европейският Зелен Пакт (2019), в който тя е залегнала като един от седемте стълба на Пакта.

Направеният анализ на българската законодателна рамка показва, че макар и синхронна с европейската е налице известно изоставане. Страната е една от малкото без приета стратегия за устойчиво развитие, както и без разписана времева рамка и конкретни таргет цели в областта на КИ. Отделни елементи могат да бъдат открити и то по „подразбиране“ в актуализираната през юли 2017 година Иновативна стратегия за интелигентна специализация на България 2014–2020 г.

В трета глава задачата е с помощта на SWOT анализ да се направи преценка на отделните ползи и предимства на КИ. Това е модел, целящ удължаване на жизнения цикъл на продуктите. Тя е пресечната точка на екологичните и икономически аспекти. Екологизацията на дейността на фирмите, с цел по-голяма конкурентоспособност и устойчивост на производството се превръща в неизбежна необходимост. За постигането на екологична трансформация ще са необходими нови идеи, модели, продукти и процеси, които да улеснят прехода към нисковъглеродна икономика. Оценката на жизнения цикъл е важна първа стъпка в този процес. Тя идентифицира потенциалните рискове за околната среда на съществуващи или бъдещи продукти и спомага за тяхното намаляване. Едновременно с това позволява да се открият етапите от жизнения цикъл, които трябва да бъдат подобрени, както и различни начини за намаляване на тяхното въздействие.

За разлика от други икономически модели, където икономическият аспект преобладава над социалния или екологичния аспект, кръговата икономика предполага съществено общо подобрение както за фирмите, така и за потребителите. Компаниите, които са въвели тази система, доказват, че повторното използване на ресурсите е много по-изгодно от създаването им от нулата. В резултат на това производствените цени се намаляват, така че продажната цена също се намалява, като по този начин потребителят се възползва не само икономически, но и социално и екологично.

Сред ползите от кръговата икономика са: намаляване на използването на ресурси, намаляване на производството на отпадъци и ограничаване на потреблението на енергия; кръговата икономика допринася за създаването на добавена стойност и заетост; позволява да се получи конкурентно предимство в контекста на глобализацията, тъй като намалява зависимостта от външни и несигурни доставки; дава перспектива за устойчив и траен растеж.

За обществото като цяло КИ предоставя допълнителни възможности да се посрещнат големите, нови екологични предизвикателства. За фирмите, КИ допринася от една страна, да се намалят съществуващите рискове по веригата на доставките, които могат да затруднят функционирането и имиджа на фирмата, независимо дали се отнасят до екологични, регулаторни или свързани с ресурсите рискове. От друга страна, тази

концепция за кръговост може да е вектор за създаване на стойност, чрез диференциацията и иновациите.

За да е успешна тази радикална трансформация са необходими не просто воля, споделени усилия, добър маркетинг, но и сериозен финансов ресурс. Параграф втори на трета глава е посветен на зеленото финансиране, развитието на този сегмент на финансовите пазари през последните години и свързаните с това нови предизвикателства. Наред с прогресивното си развитие зелените облигации се сблъскват и с определени трудности. За да се квалифицират като „зелени“, е необходимо да има критерии, споделени от всички инвеститори. Липсата на стандартизация затруднява хармонизирането и прозрачността, както и добрата информираност на инвеститора. Доброволните принципи определят добри практики, които трябва да се спазват, но те имат и ограничения. Идеята за създаване на „зелена таксономия“ (GET) за икономическите дейности, лансирана от Европейската комисия през 2018 г., се основава на ясен принцип: определяне на праг на емисиите на CO₂, под който дадено дружество ще се счита за „зелено“.

В глава четвърта се дискутират възможните индикатори за измерване на кръговата икономика и напредъка на фирмено и на макрониво. Отсъствието на единен показател, което е разбираемо поради комплексния характер на категорията, прави задачата за отчитането на напредъка при трансформацията на икономиките в кръгови още по-сложен. Използвайки възприетата от Евростат система от показатели в тази глава е направен клъстер анализ на страните от ЕС за 2014-2018 година. Целта е да се види прогреса и наличието (липсата) на конвергенция при прехода към по-кръгова икономика. Прилагайки съответната методология се оформят три групи страни, асоциирани с три трансформационни модела. Оценявани през призмата на принципите на кръговата икономика и съответните индикатори за всяка от сферите на производство, потребление, управление на отпадъци и конкурентност и иновации може да се каже, че моделът, представен от клъстер 3 е най-напреднал в процеса на „затварянето на кръга“, докато този от клъстер 1 изостава чувствително в екологичната трансформация. Държавите от клъстер 2 по повечето от показателите се доближават до модела на клъстер 3. Оформилите се три клъстера, интерпретирани като три различни модела на осъществяването на преход към кръгова икономика доказват много сериозната разлика между първата група и останалите две. Доколкото България попада именно в този първи клъстер, този извод налага необходимостта от сериозна преоценка на водената досега политика по отношение на насърчаването на екологощащи и ресурсощащи бизнес модели. Констатира се, че стартирайки от относително равни изходни позиции, в 2018 година две държави- Естония и България значително изостават в усилията за налагане на модел на КИ. Наред с това, че имат по-слабо представяне в индикаторите от групите на производство и потребление и управление на отпадъци, тези две страни реализират и по-бавен напредък за времето след 2014г. Това отново потвърждава извода, че европейските страни силно дивергират в производствената си структура, методите на производство и технологиите, използвани в процеса на това производство. Изводите, до които се достига сочат все още съществуващата обвързаност на някои от европейските икономики с линейния модел на развитие и забавянето на прехода към модел на действителна кръгова икономика. Това налага мерки от страна на публичните власти и решителни реформи в екофискалната и екоинновативната политики, както и

ускоряване на прехода чрез насърчаване на повторното използване, рециклирането и повсеместното въвеждане на еко-дизайн.

Глава пета е посветена на анализ на състоянието на прехода към кръгова икономика в България. Цел на тази част от изследването е да анализира на какъв етап в България се намира прехода от модел на устойчива икономика към модел на кръгова икономика, като същевременно се направи съпоставка с ЕС и се докаже необходимостта от адекватни мерки от страна на публичните власти за насърчаване на ускореното въвеждане в практиката на подобна промяна. Поради тази причина, за да се анализира състоянието и напредъка на трансформацията, са избрани общо 6 показатели: Ресурсна производителност (Resource productivity) Генериране на отпадъци за единица БВП в евро (Generation of waste excluding major mineral wastes per GDP unit) Генериране на битови отпадъци на човек от население (Generation of municipal waste per capita) Норма на кръговост (Circular material use rate) Норма на рециклиране за всички отпадъци (Recycling rate of all waste excluding major mineral waste) Бруто добавена стойност в секторите на КИ (% от БВП) (VAC – % of GDP). Изборът на показатели е направен съобразно принципите и целите на кръговата икономика, от една страна и възприетата от ЕК рамка на индикатори.

Изводите, които се налагат в сравнителен план са тревожни и очертаващата се тенденция е неблагоприятна. Това още повече налага нуждата от преосмисляне на досегашните политики и спешната реформа в тях по посока засилване на стимулиращия им и насърчителен характер. Анализът доказва наличие на значително изоставане спрямо средните за ЕС индикатори, както и неизползвани възможности, свързани не просто с по-ефективното използване на ресурсите, но и с възможността за радикална промяна в бизнес модела.

На базата на индекс на дивергенция, който се използва като инструмент за изследване на постигнатата конвергенция (дивергенция) в областта на изграждането и прилагането на модел на кръгова икономика в България, спрямо избрани страни в ЕС (Белгия и Нидерландия), се правят изводи за етапа на развитие и напредъка на страната в процеса на екологична трансформация.

При сравняване на стойностите на индекса на дивергенция (DIV) за трите страни, участващи в анализа, при България се установяват най-големи различия спрямо референтната стойност на ЕС по отношение на рециклирането и повторното използване на материалите в производството (норма на кръговост). Другият показател, при който дивергенцията е най-силна е Генериране на отпадъци, с изключение на основните минерални отпадъци за единица БВП (кг). Изключително високите стойности за България могат да се обяснят с много ниската ресурсна ефективност, със силния линеен характер на икономиката и все още много слабо развитата и неповсеместно прилагана концепция за каскадността и индустриалната екология. Тяхното по-широко разпространение би могло чувствително да намали дела на отпадъците. Този дял е не само най-висок за 2018 година в ЕС (473 кг. за единица БВП), но и е в пъти по-голям от средното за ЕС – 66кг и този на Нидерландия – 63 кг. Конвергенцията за България е най-голяма при показателите Бруто инвестиции в отраслите от кръговата икономика и Брой заети лица в сектора (% от общата заетост). Страната ни инвестира съпоставим и дори по-висок дял, като процент от БВП, но ефектите са малки. Това може да се оцени като ниска ефективност и е показателно за

необходимостта от промяна в подхода и реформа в политиките, целящи да насърчат екологичната трансформация.

В същото време сме длъжни да отчетем и положителните тенденции. Примерите за безотпадни производства в България стават все повече. На базата на анализа на няколко успешни бизнес практики в България, свързани с принципите на кръговата икономика, в тази глава се изяснят пречките пред фирмите да екологизират дейността си, както и възможностите на правителството чрез публичен ресурс, екофискални мерки и други насърчителни политики да улесни подобен преход.

Поради различния характер на производствената дейност и зрялост на фирмите, интервютата с представители на компаниите изведоха доста и разнообразни пречки, спъващи прехода към кръгова икономика. Независимо от разнородността им, тези бариери могат да се систематизират в три големи групи: организационни, технически и финансови.

С най-голяма тежест се откроява липсата на системност и интегрираност между отделните стопански субекти, което затруднява ефективното функциониране на веригата от доставки. Това до голяма степен се дължи на утвърдилата се през годините почти вертикална структура на индустриалната ни система. В нея липсват или са твърде слабо развити междуотраслевите връзки. А една от водещите характеристики на кръговата икономика е каскадността. Все още основната бариера се крие не в технологиите или икономиката, а в сътрудничеството. Целта на кръговата икономика е промяна на системно ниво: тя трябва да работи из целите вериги за доставки, целите индустрии. Тя изисква промяна в парадигмата, която може да създаде продължителна социална трансформация, като разграничи просперитета от консумацията на природни ресурси и упадък на екосистемите.

Друга неизменно присъстваща пречка за успешното реализиране на подобни иновативни проекти е липсата на финансиране. Макар обикновено да се счита, че това е базисен проблем и бариера, това изследване показва, че ресурсната обезпеченост не е първостепенно ограничение. Тук обаче следва да се отчете по-скоро липсата на достатъчна информация за възможностите за финансиране и твърде сложната и тромава процедура за това.

Глава шеста разглежда комплексния характер и възможните промени с оглед повишаване на резултатността на публичните политики, насочени към екологичния преход. Специално място се отделя на екоиновационната политика и причините за сериозното изоставане на страната в тази област. Основните предизвикателства пред екоиновациите в България продължават да бъдат свързани с увеличаването на възможностите за инвестиции, насърчаването на ефективно използване на ресурсите, понататъшното развитие на енергията от възобновяеми източници и подобряването на практиките за устойчивост в транспортния сектор. Идентифицират се важни за развитието на екоиновациите фактори като повишаване на осведомеността сред дружествата, гражданите и държавното управление за ползите от екологосъобразните продукти и технологии, висококвалифицирани човешки ресурси и капитал от знания. Подценяването на ролята на науката и научно-развойната дейност, недостатъчното ѝ финансиране с публичен ресурс и маргинализирането на научния капитал могат да имат много сериозни последици в средносрочен и дългосрочен план и да задълбочат още повече и без това сериозното изоставане спрямо средното за ЕС ниво.

За това доколко е приоритетна политиката по устойчиво развитие можем да съдим по разходите в бюджета, предназначени за R&D в екологичната област. Предвид на факта, че тези разходи у нас са само 0,07% от БВП за 2019 година е повече от належащо да се търси промяна и засилване на публичното финансиране. Да се очаква, че бизнесът самостоятелно и доброволно ще поеме инициативата да финансира R&D с екологично предназначение, при преобладаващ дял на МСП в страната е твърде оптимистично. Затова ролята на държавата остава решаваща. Необходими и ясни рамкови условия и финансови стимули за повишаване увереността на инвеститорите, които осъществяват такива инвестиции, считани за по-рискови и с по-дълъг срок на възвръщаемост.

С оглед ускоряване на прехода към кръгова икономика и преодоляване на доказаното изоставане на страната, спрямо средното за ЕС и още повече по отношение на по-напредналите страни членки могат да се посорат няколко примерни писти на въздействие:

- Придвижване нагоре по йерархията на отпадъците, чрез фокусиране върху предотвратяването на отпадъците и подобряване на рециклирането.

- Подпомагане на кръговото предприемачество, чрез насърчаване на „индустриалната симбиоза“, бизнес клъстерите и индустриалните паркове;

- По-всеобхватното налагане на кръгови модели на потребление – поправка, повторно използване, или използване на отделни годни компоненти, вместо закупуването на нови продукти, особено за електроуреди и електронни устройства.

- Насърчаване създаването на мрежи за повторна употреба и ремонт и оказването на подкрепа за тях, в частност мрежите, които действат като социални предприятия, за удължаване на живота на продуктите чрез повторна употреба и ремонт, както и чрез улесняване на достъпа на такива мрежи до пунктовете за събиране на отпадъци и чрез популяризиране на използването на европейските структурни и инвестиционни фондове, икономическите инструменти, критериите за обществени поръчки или други мерки в този смисъл;

- Засилване на партньорствата между заинтересованите страни в индустрията, академичната общност и гражданското общество.

- Мониторинг на напредъка към кръгов икономически модел чрез SMART (специфични, измерими, постижими, релевантни и ограничени във времето) показатели.

Цялостният анализ на състоянието и тенденциите на екологичната трансформация и прехода към кръгова икономика налагат извода, че съществуващата инфраструктура, стопански модели и технологии, заедно с установилото се поведение държат икономиката „прикрепена“ към линейния модел. Финансовата система не винаги успява да осигури инвестиции в по-висока ефективност или в нови стопански модели, които се възприемат като по-несигурни и по-сложни, а това възпира много традиционни инвеститори.

Резултатите показват, че ниската степен и ограничен обхват на осъществяваната екологична трансформация в България са свързани с липсата на ясно очертана макроикономическа рамка за насърчаване на инвестициите във иновативни технологии за устойчивост и енергийна ефективност. Изводите сочат, че за да се

интензифицира екологичната трансформация е необходима целенасочена, системна и бърза реформа в макрополитиките (насърчаване на развитието и внедряването на иновативни технологии – ресурсо и природоощадящи, промяна в логиката на екофискалната политика, по-резултатно финансиране на екологичния преход, активиране на финансовите пазари чрез въвеждането на нови инструменти на публично-частно партньорство и др.)

За да бъдат успешно изпълнени целите на ЕС за ефективно използване на ресурсите до 2030 година би трябвало преходът към модел на кръгова икономика да се превърне в държавен приоритет. Това предполага концепцията да се разшири не само до намаляване на отпадъците и тяхното рециклиране, но до разкъсване на зависимостта между икономически растеж и производство на отпадъци, както и потреблението на ресурси.

Ролята на държавата е да разработи политиките и да осигури рамковите условия, предвидимост и увереност на фирмите. Самите фирми са тези, които трябва да преработят цялата схема на доставките и реализацията, за да достигнат кръговост и ефективност при използването на ресурсите.

1. Ivanova, V. (2022) Circular Economy - Between the Necessary and the Possible, Ed. Avanguard Prima, S.2022, ISBN 978-619-239-686-2, 254p.

SUMMARY

In the search for new perspectives and models of development of the post-crisis European economy, it is becoming increasingly clear that we need a radical change of the conceptual framework. The ecological transition is an opportunity and a chance to impose sustainability as the norm for future development. The serious challenges associated with the ecological transformation of the economy and the need for a new type of policies oriented towards combating climate change require a rapid and adequate response. It is a question of a profound paradigm shift and of urgent, concerted, and effective action.

Faced with environmental challenges and in search of new economic efficiencies, the Circular Economy (CE) model offers certain hopes: intensifying the use of raw materials, material assets and products, by reusing primary raw materials instead of disposing them in landfills or worse still in nature, leads to resource savings, cost minimisation, environmental improvement and the relocalisation of certain jobs.

The main **objective of the** study is, based on an analysis of the status and trends in the development of the accepted indicators of circularity of the Bulgarian economy and the presentation of concrete examples of good practices, to identify the obstacles to transformation and to outline measures and recommendations to stimulate the transition to a circular economy model, creating new jobs and incomes, which will become an engine of green economic growth. The subject of the study is the effects of the implementation of this model at national and company level and thus creating the preconditions for higher competitiveness, environmental friendliness, and corporate social responsibility. Given the complex nature of the study, several different research methods have been applied - quantitative and qualitative comparative analysis, causal method, collection and study of statistical information, interdisciplinary synergistic approach based on primary and

secondary research, sociological survey methods, cluster analysis, regression analysis, index analysis.

Structurally, the monograph is presented in an introduction, six chapters and a conclusion. The first chapter clarifies the necessity, nature, and forms of ecological transformation of the economy. It analyses the imperative need for change in modes of production and consumption, driven by the growing gap between finite resources and the need to sustain high growth rates in the economy. The theoretical foundations of such a transition are reviewed, and major scholarly currents are systematized, from industrial ecology and ecological economics to regenerative economics and circular economics. Ecological transition is a concept that aims to introduce a new economic and social model to address the environmental challenges of our century. This concept seeks to rethink our ways of producing, working, and living together in a territory in order to make it more environmentally friendly. By transforming the current economic system, the ecological transition provides an opportunity to reduce its environmental impact.

Chapter Two examines the concept of CE in detail and presents its origins in the world literature. Building on the theory and practice of industrial ecology from the 1980s, where specific company strategies for dealing with industrial waste, optimisation and resource reuse were developed, the analysis allows to draw out differences with the new concept of CE and to outline the links between economic and environmental interests through the lens of sustainable development. In this way, the new circular thinking goes beyond the production of only 'more sustainable' products and focuses on the reuse of already available materials. Businesses take responsibility for their products long after they sell them, and the key principle is collaboration between different industries so that each can use waste materials from the others.

It would be wrong to reduce CE solely to producing less waste or recycling that waste. The essence of this type of economy lies in the set of different production methods and practices, hierarchised according to their impact and aimed at optimising the use of raw materials and energy. The circular economy is essentially a regenerative and restorative system that aims to preserve the value and qualities of products, their constituent elements, and inputs at every stage of their use. According to the definition adopted in the monograph, *CE is an economic system of exchange and production in which, at each stage of the life cycle of a product (good or service), the aim is to increase efficiency in the use of resources and reduce harmful impacts on the environment, ensuring the well-being of individuals.*

The main goal of the circular economy is to break the dependence of economic growth on the depletion of natural resources by creating innovative products, services, models that consider the movement of flows throughout the life cycle of the product. At the same time, this concept implies the implementation of adequate public policies, focusing on new models of production, consumption, prolonging the use of products, their reuse and recycling of their components.

The principles, characteristics and phases of the circular economy are presented. To be defined as a circular economy, an economy must meet the following four characteristics: A) Systemicity - the understanding of the interconnectedness and interdependence of the individual components of a unified whole is perhaps the most essential feature of a circular economy. Each economic unit must be perceived as an inseparable whole from the social and environmental context in which it is located. Since most of the subsystems existing in the

economy function as non-linear, interconnected and more or less dependent on each other, it is essential to grasp the idea of complex interdependencies and multiple possible interactions, i.e., the idea of circularity. B) Cascade of functioning-Like in ecosystems and in manufacturing, the sequential, cascading use of products and materials is an inexhaustible source of added value. Going through the different stages of transformation of materials before their final destruction and conversion into energy creates many opportunities for optimising and making full use of resources. C) Limiting waste generation - Ideally, the circular economy is a completely waste-free system, as it allows the components of a product to be incorporated into a new biological or technical cycle. However, this requires that they are designed so that they can be decomposed and reused. For organic products, composting is the easiest way. For the rest, eco-design allows them to be put into new use quickly, with minimal energy costs and while maintaining their technical properties and characteristics. It is only at the final stage that recycling is achieved, where the original product becomes a secondary raw material and feeds the production of new products. D) Based on the use of renewable energy - the circular economy is by definition low-energy, limiting the use of conventional fuels and self-sufficient in renewable energy.

The circular economy creates the preconditions for the integration of multiple and cross-plane benefits. However, fundamental are the benefits for society in terms of environmental protection and ecosystem restoration; for companies in terms of resource efficiency, better waste management and opportunities to enter new markets; and for consumers in terms of improved product quality and greater diversity.

In the review of the institutional framework both in the EU and in Bulgaria, fundamental normative documents are outlined, which pave the way for the establishment of the circular economy concept as a key in the enforcement of sustainable development. Resource efficiency issues entered the political agenda initially motivated by the steady rise in resource prices between 2002 and 2011 but have since become increasingly linked to broader issues such as security of supply and competitiveness.

The EU Action Plan for the Circular Economy - Closing the Loop, adopted in 2014, has played a key role in pushing forward the concept of CE. It was complemented and extended in 2018 with measures in the area of waste and packaging. The focus is on a hierarchical scheme across the EU, progressively reducing the proportion of waste landfilled and incinerated at the expense of increasing prevention, reuse, and recycling. Serious impetus to accelerate the transition to CE has been given by the European Green Pact (2019), which has enshrined it as one of the seven pillars of the Pact.

The analysis of the Bulgarian legislative framework shows that, although synchronous with the European one, there is a certain lag. The country is one of the few without an adopted strategy for sustainable development, as well as without a timeframe and specific targets in the field of CE. Individual elements can be found and by "default" in the Innovative Strategy for Smart Specialisation of Bulgaria 2014-2020, updated in July 2017.

In chapter three, the task is to use SWOT analysis to assess the individual benefits and advantages of CE. This is a model aimed at extending the life cycle of products. It is the intersection of environmental and economic aspects. The greening of companies' operations in order to make production more competitive and sustainable is becoming an inevitable necessity. Achieving environmental transformation will require new ideas, models, products, and processes to facilitate the transition to a low carbon economy. Life cycle assessment is

an important first step in this process. It identifies potential environmental risks of existing or future products and helps to reduce them. At the same time, it allows to highlight the stages of the life cycle that need to be improved and different ways to reduce their impact.

Unlike other economic models where the economic aspect prevails over the social or environmental aspect, the circular economy implies a substantial overall improvement for both firms and consumers. Companies that have adopted this system are proving that reusing resources is much more profitable than creating them from scratch. As a result, production prices are reduced, so the selling price is also reduced, thus benefiting the consumer not only economically but also socially and environmentally.

Among the benefits of a circular economy are reducing resource use, reducing waste production and limiting energy consumption; the circular economy contributes to the creation of added value and employment; it allows to gain a competitive advantage in the context of globalisation, as it reduces dependence on external and uncertain supplies; it gives the prospect of sustainable and lasting growth.

For society as a whole, CE provides additional opportunities to meet big, new environmental challenges. For companies, CE contributes on the one hand to reduce existing supply chain risks that can hamper company performance and image, whether they relate to environmental, regulatory, or resource-related risks. On the other hand, this concept of circularity can be a vector for value creation through differentiation and innovation.

For this radical transformation to be successful, not only will, shared efforts, good marketing, but also serious financial resources are needed. Paragraph two of chapter three is devoted to green finance, the development of this segment of the financial markets in recent years and the new challenges it brings. Alongside its progressive development, green bonds also face certain difficulties. In order to qualify as 'green', it is necessary to have criteria shared by all investors. The lack of standardisation makes harmonisation and transparency difficult, as well as good investor awareness. The Voluntary Principles set out good practices to be followed, but they also have limitations. The idea of creating a "green taxonomy" (GET) for economic activities, launched by the European Commission in 2018, is based on a clear principle: setting a CO₂ threshold below which a company will be considered "green".

Chapter four discusses possible indicators for measuring the circular economy and progress at firm and macro levels. The absence of a single indicator, which is understandable due to the complex nature of the category, makes the task of accounting for progress in transforming economies into circular ones even more complex. Using the system of indicators adopted by Eurostat, this chapter presents a cluster analysis of EU countries for 2014-2018. The aim is to see the progress and the presence(lack) of convergence in the transition to a more circular economy. Applying the relevant methodology, three groups of countries associated with three transformation models are formed. Evaluated through the prism of circular economy principles and relevant indicators for each of the areas of production, consumption, waste management and competitiveness and innovation, it can be said that the model represented by cluster 3 is the most advanced in the process of "closing the circle", while that of cluster 1 lags significantly behind in the environmental transformation. Cluster 2 countries are close to the Cluster 3 model on most indicators. The three clusters that have emerged, interpreted as three different models of making the transition to a circular economy, demonstrate the very significant difference between the first group and the other two. To the extent that Bulgaria falls into this first cluster, this conclusion calls for a serious reassessment of the policy

pursued so far in terms of promoting environmentally friendly and resource-efficient business models. It is found that starting from relatively equal starting positions, in 2018 two countries-Estonia and Bulgaria are significantly lagging in the efforts to enforce a CE model. Along with underperforming in the indicators of the production and consumption and waste management groups, these two countries also made slower progress in the post-2014 period. This reaffirms the conclusion that European countries are strongly diverging in their production structure, production methods and technologies used in the process of this production. The conclusions reached point to the still existing commitment of some European economies to the linear model of development and the slowdown in the transition to a true circular economy model. This calls for action by public authorities and decisive reforms in eco-fiscal and eco-innovative policies, as well as accelerating the transition by promoting reuse, recycling, and the widespread adoption of eco-design.

Chapter 5 is devoted to an analysis of the state of the transition to a circular economy in Bulgaria. The aim of this part of the study is to analyse at what stage Bulgaria is in the transition from a sustainable economy model to a circular economy model, while making a comparison with the EC and demonstrating the need for adequate measures by public authorities to promote the accelerated implementation of such a change. For this reason, a total of 6 indicators have been selected to analyse the status and progress of the transformation: Resource productivity Generation of waste per GDP unit in euros Generation of waste excluding major mineral wastes per GDP unit Generation of municipal waste per capita Circular material use rate Recycling rate of all waste excluding major mineral waste Gross value added in CE sectors (% of GDP). The choice of indicators is made according to the principles and objectives of the circular economy on the one hand and the indicator framework adopted by the EC.

The conclusions that emerge in comparative terms are worrying and the emerging trend is unfavourable. This makes it even more necessary to rethink and urgently reform existing policies in order to strengthen their incentive and incentive-oriented nature. The analysis demonstrates the existence of a significant gap with the EU average indicators, as well as untapped opportunities related not only to a more efficient use of resources, but also to the possibility of a radical change in the business model.

Based on a divergence index, which is used as a tool to study the achieved convergence (divergence) in the field of building and implementing a circular economy model in Bulgaria, compared to selected EU countries (Belgium and the Netherlands), conclusions are drawn about the stage of development and progress of the country in the process of ecological transformation.

When comparing the Divergence Index (DIV) values for the three countries involved in the analysis, Bulgaria is found to have the largest differences compared to the EU benchmark in terms of recycling and reuse of materials in production (circularity norm). The other indicator where the divergence is strongest is Waste generation, excluding basic mineral waste per unit of GDP (kg). The extremely high values for Bulgaria can be explained by the very low resource efficiency, the strong linear nature of the economy and the still very underdeveloped and not universally applied concept of cascading and industrial ecology. Their more widespread use could sensitively reduce the share of waste. This share is not only the highest in 2018 in the EU (473 kg per unit of GDP) but is also several times higher than the EU average of 66 kg and that of the Netherlands of 63 kg. The convergence for Bulgaria is

greatest in the indicators Gross investment in circular economy industries and Number of persons employed in the sector (% of total employment). Our country invests a comparable and even higher share as a percentage of GDP, but the effects are small. This can be assessed as low efficiency and is indicative of the need for a change in approach and reform in policies aimed at promoting environmental transformation.

At the same time, we are obliged to consider the positive trends. Examples of zero-waste production in Bulgaria are increasing. Based on the analysis of several successful business practices in Bulgaria related to the principles of circular economy, this chapter will clarify the obstacles for companies to green their operations, as well as the opportunities for the government through public resources, eco-fiscal measures, and other incentive policies to facilitate such a transition.

Due to the different nature of the production activities and maturity of the companies, the interviews with company representatives brought up many and varied obstacles hindering the transition to a circular economy. Despite their heterogeneity, these barriers can be systematised into three broad groups: organisational, technical, and financial.

The lack of systematicity and integration between the different economic actors is the most severe, which hinders the efficient functioning of the supply chain. This is largely due to the almost vertical structure of our industrial system that has become established over the years. Inter-industry linkages are absent or underdeveloped. And one of the leading characteristics of the circular economy is cascading. The main barrier still lies not in technology or economics, but in cooperation. The goal of the circular economy is system-level change: it must work across whole supply chains, whole industries. It requires a paradigm shift that can create lasting social transformation by decoupling prosperity from natural resource consumption and ecosystem decline.

Another ever-present obstacle to the successful implementation of such innovative projects is the lack of funding. While this is generally considered to be an underlying problem and barrier, this research has shown that resource endowment is not a primary constraint. Rather, it is the lack of sufficient information about funding opportunities and the too complex and cumbersome procedure for doing so that should be acknowledged.

Chapter Six examines the complex nature and possible changes to enhance the effectiveness of public policies aimed at environmental transition. Special attention is given to eco-innovation policy and the reasons for the country's serious lag in this area. The main challenges for eco-innovation in Bulgaria remain related to increasing investment opportunities, promoting resource efficiency, further developing renewable energy, and improving sustainability practices in the transport sector. Important factors for the development of eco-innovation are identified, such as raising awareness among companies, citizens, and government of the benefits of environmentally friendly products and technologies, highly skilled human resources, and knowledge capital. The underestimation of the role of science and R&D, its insufficient public funding and the marginalisation of scientific capital could have very serious consequences in the medium and long term and further deepen the already serious gap with the EU average.

We can judge the degree to which sustainable development policy is a priority by the expenditure in the budget allocated to R&D in the environmental field. Given the fact that this expenditure in our country is only 0.07% of GDP in 2019, it is more than urgent to seek change and strengthen public funding. To expect that business will independently and

voluntarily take the initiative to finance R&D with an environmental purpose, with a preponderance of SMEs in the country, is too optimistic. The role of the state therefore remains crucial. Clear framework conditions and financial incentives are also needed to increase the confidence of investors making such investments, which are considered riskier and with a longer payback period.

In order to accelerate the transition to a circular economy and overcome the country's proven lag behind the EU average and even more so in relation to more advanced member states, several exemplary paths of progress can be identified:

- Moving up the waste hierarchy by focusing on waste prevention and improving recycling.
- Supporting circular entrepreneurship by promoting "industrial symbiosis", business clusters and industrial parks.
- More comprehensive enforcement of circular consumption patterns - repairing, reusing, or using individual fit components instead of buying new products, especially for appliances and electronic devices.
- Encouraging and supporting the creation of reuse and repair networks, in particular networks acting as social enterprises, to extend the life of products through reuse and repair, as well as by facilitating access for such networks to waste collection points and by promoting the use of European Structural and Investment Funds, economic instruments, public procurement criteria or other measures to this end.
- Strengthening partnerships between industry, academic and civil society stakeholders.
- Monitoring progress towards a circular economic model through SMART (specific, measurable, achievable, relevant, and time-bound) indicators.

The overall analysis of the status and trends of the ecological transformation and the transition to a circular economy leads to the conclusion that the existing infrastructure, business models and technologies, together with established behaviour, keep the economy "attached" to the linear model. The financial system is not always able to secure investment in greater efficiency or in new business models that are perceived as more uncertain and more complex, and this deters many traditional investors.

The results show that the low level and limited scope of the implemented environmental transformation in Bulgaria are related to the lack of a clearly outlined macroeconomic framework for promoting investments in innovative sustainability and energy efficiency technologies. The findings suggest that in order to intensify the environmental transformation, a targeted, systematic and rapid reform of macro policies is needed (promotion of the development and deployment of innovative technologies - resource and environmentally friendly, change in the logic of eco-fiscal policy, more effective financing of the environmental transition, activation of financial markets through the introduction of new instruments of public-private partnership, etc.).

To successfully meet the EU's resource efficiency targets by 2030, the transition to a circular economy model should become a government priority. This implies extending the concept not only to waste reduction and recycling, but to breaking the dependency between economic growth and waste production as well as resource consumption.

The role of the state is to develop the policies and provide the framework conditions, predictability, and confidence to firms. It is the firms themselves who must redesign the whole pattern of supply and implementation to achieve circularity and efficiency in the use of resources.

2. Иванова, В(ред). Е. Сотирова, Е. Димитрова, И. Наков, А. Петкова (2019) "Възможности на „зелената икономика“ в България и формиране на модел на социално-екологично развитие", второ, преработено издание, Изд. Авангард-Прима, 296 стр., С. 2019, ISBN 978-619-239-220-8, авторов текст 130 стр. (Увод, гл.1, 2(\$3), гл.3(\$1,2,4), гл.4, гл.7(\$4), заключение.

Целта на това изследване е да анализира необходимостта и потенциала за развитие на зелена икономика в България. Изследването е структурирано в две части. В част първа „Нуждата от нов модел на развитие“ се анализират необходимостта от нов тип икономически растеж и характеристиките на новия социално-екологичен модел. Това е макроикономически прочит на потенциалните ефекти от развитието на зелената икономика в дългосрочна перспектива. Първите три глави, които са разработени от автора (с изключение на гл.2-първи и втори параграф и гл.3 -трети параграф) имат за задача да анализират и обосноват нуждата от нов модел на икономическо развитие, който да е съобразен с новите реалности на XXI век, ангажиментите на ЕС, свързани с екологичната трансформация на икономиката и неотложността на борбата с климатичните промени.

Възможност за развитие на такъв тип икономика има и в България. Това означава използване на ограниченията, свързани с екологосъобразното производство като лост за икономическото и социалното развитие, от една страна и като катализатор на процесите, свързани с ръст в доходите и намаляване на социалните неравенства, от друга.

В контекста на ограничените и все повече изчерпващи се ресурси българската икономика се нуждае от нов модел на развитие, който императивно не обвързва икономическия растеж само с потреблението на невъзпроизводими ресурси. Този нов модел, базиран на отраслите на зелената икономика трябва да преодолее слабостите и неефективността на досегашния, свързани както с растящите социални неравенства, така и със сериозните екологични дисбаланси. Растящите екологични и социални неравенства са сигнал за нуждата от спешна структурна реформа, сигнал за изчерпаните възможности на досегашните модели за развитие и дава ясен знак за острата необходимост да се поставят въпроси и да се търсят новаторски решения, които да превърнат задачата за нов тип икономически растеж в приоритетна. Все по-ясно е че бъдещето е на добре функционираща икономика, способна да осигури не просто нужните стоки и услуги, но и работни места и доходи, позволяващи друг, по-висок жизнен стандарт. Превръщането на екологичните бариери в лост за икономическо развитие, благоприятстващи стопанската активност, заетостта и повишаването на доходите, както и смекчаването на социалните дисбаланси трябва да се разглежда като потенциален шанс в днешната икономическа ситуация. Силата на „зелената икономика“ е в това да предложи тактически решения в сегашната криза и стратегическа визия за преодоляване на ограниченията в досегашния модел на икономическо развитие.

Налагането на този бъдещ модел изисква нова роля и отговорности на държавата и преразпределение на ролята на стопанските субекти в публичния и частен сектор.

Реформата трябва да върви паралелно и системно в три основни посоки: 1) модифициране на традиционния пазарен регулаторен механизъм (системата на цените) чрез ефективна екофискална политика; 2) насърчаване на иновациите и новите екотехнологии; 3) повишаване на енергийната ефективност. Тези три писти, всяка от които има своите лимити трябва да се възприемат като основа на една обща стратегия за устойчиво развитие.

Технологиите и еко-иновациите са двата най-мощни стълба в ускореното развитие на зелената икономика. Осъзнаването на факта, че търсенето на екологични продукти непрекъснато расте и възможностите за обслужване на „зелените пазари“ трябва да го следват е от съществено значение за успешното бъдещо икономическо развитие.

От микроикономическа гледна точка, развитието и усъвършенстването на зеленото инвестиране касае на първо място всеки потребител на зелена стока или услуга. На това ниво настъпва промяна в потребителските предпочитания и отговорности по отношение на пестеливото и трайно използване на различните продукти. Бъдещите ползи от зеленото инвестиране за отделните фирми като микроединици също не са за подценяване. Необходимо е много от организациите да променят качествено и количествено своя производствен потенциал, което обаче изисква извършването на значителни по обем разходи, непосилни за голяма част от фирмите. В тази връзка, като пълноправен член на ЕС, България има възможността да черпи средства от много и разнообразни програми от фондовете на Съюза, които подпомагат и насърчават фирмите в зелено инвестиране. Тук е важно под внимание да бъде взето обстоятелството, че подобни програми и стимули следва да се приемат като временно решение, което означава, че всяка организация трябва да продължи своята дейност отговорно в дългосрочен период, разчитайки на собствения си капитал и потенциал. Досегашният опит показва тенденция част от фирмите, ангажирани с подобен екологичен преход да разчитат най-вече на европейското финансиране. Опасността да се превърнем в икономика на „грантовото (grants)“ финансиране е реална. Ето защо мобилизирането чрез подходящи стимули на частното и публично-частното финансиране е сериозно предизвикателство през следващите години. На макроикономическо ниво, зелената трансформация се отнася предимно за реализацията на качествени промени в макро политиките, които следва да бъдат насочени към създаването на адекватни стимули за зелено инвестиране. Фискалната политика например, изисква промени в няколко насоки. На първо място, необходимо е да се създадат достатъчно стимули под формата на данъчни облекчения за фирмите, ангажирани в зелен бизнес. На следващо място, приоритет в тази политика е редуцирането на пазарните дефекти чрез подходящи фискални инструменти с цел да се постигне по-добра производствена и алокативна ефективност.

Паричната политика също предоставя възможности при създаването на стимули за зелени инвестиции посредством различни парични инструменти в т. ч. въвеждането на зелено банкиране, преференциални кредитни и лихвени условия и др. Преодоляването на ограниченията и бариерите както на микро, така и на макро ниво изисква прогресивни промени в нагласите на всеки отделен икономически субект. Преходът към зелени инвестиционни решения е продължителен период за адаптация, който изисква внедряването на сериозни институционални промени. В същото време той е свързан с извършването на мащабни разходи и крие в себе си в немалка степен известен риск за инвеститорите.

Част втора „Възможностите на избрани сектори в България за развитие на зелена икономика“ е посветена на представяне състоянието, възможностите и развитието на

четири отрасли с потенциал за екологична трансформация. Обхванати са различни сектори на икономиката- услуги, индустрия, селско стопанство, които сравнително лесно биха могли да осъществят преход към „зелена икономика“ и да реализират по този начин екологосъобразно и високоефективно развитие. Авторът е разработил глава четвърта – устойчиво управление и преработка на отпадъци. Отпадъците без съмнение са проблем при опазването на околната среда. Всеки път, когато битов или промишлен отпадък се изхвърля, даден икономически ресурс достига до края на своя жизнен цикъл. От една страна се генерират загуби, а от друга – разходи, свързани със съхраняването или унищожаването на отпадъците. Намаляването на дела на отпадъците, тяхното рециклиране, повторното им използване като продукт или ресурс и окончателното им депониране са въпроси, тясно свързани от една страна с по-ефективното използване на ресурсите и от друга, с намаляването на негативните вторични ефекти от производството и потребление. Ползите са ясни – по-малко ресурси ще са нужни за създаването на единица продукция, това от своя страна означава по-висока конкурентоспособност за фирмите и по-чиста и защитена околна среда за обществото. Посочват се предимствата на новата концепция за кръгова икономика и необходимостта от нейното по нататъчно развитие. Очертани са ключовите моменти, рисковете и предизвикателствата в тази сфера на дейност за развитие на зелена икономика. Задачата е да се изведат стратегическите предимства на отрасъла и да се съдейства за по-правилното ориентиране на макрополитиката по посока на подкрепа, включително чрез новоразкриващите се възможности на Европейския инвестиционен фонд за стратегически инвестиции в бъдещето. Правят се конкретни препоръки за „озеленяване“ на дейностите и повишаване на ефективността.

Усилията за изграждане на зелена икономика трябва да се запазят като важно измерение на икономическата политика, тъй като тя може да бъде едновременно източник на конкурентно предимство на световните пазари и на повишаване на конкурентоспособността. Но подобно перфектно съчетание на екологични аспекти и повишена конкурентоспособност не следва от само себе си. За да се постигне е необходимо да бъдат подбрани подходящи политически инструменти, а правителството внимателно да балансира екологичните, социалните и икономическите ефекти, както в краткосрочен, така и в дългосрочен период.

В резултат на направеното изследване на потенциала на различни отрасли от българската икономика, в които се развива или има възможности за развитие на зелена икономика, могат да се направят няколко по-обща заключения:

– Въпреки множеството доказателства за приоритетното значение и ключовата роля за бъдещото развитие на икономиката на зелените производства, които вкл. Европейската комисия отправя през последните години, в България потенциалът на зелената икономика необосновано се подценява и остава недокрай осъзнат и използван за реализиране на „екорастеж“ и ръст в заетостта.

– За да се интензифицира екологичната трансформация е необходима целенасочена, системна и бърза реформа в макрополитиките (насърчаване на развитието и внедряването на иновативни технологии – ресурсо и природоспазващи, промяна в логиката на екофискалната политика, по-резултатно финансиране на екологичния преход, активиране на финансовите пазари чрез въвеждането на нови инструменти на публичночастно партньорство и др.). Само при съществуването на ясна, предварително зададена и стабилна концептуална рамка, бизнесът, който изисква сигурност и предвидимост, би се ангажирал с бсе повече инвестиции в зелени технологии и ресурсна и енергийна ефективност;

– Мащабна и регулярна, а не кампанийна политика за информиране за ползите, произтичащи за обществото и стопанските субекти от развитието на зелени отрасли, популяризиране на добри практики в областта и новите възможности за развитието на подобни производства.

– Реформиране на образователната система в посока осигуряване на подготвени и отговарящи на нуждите на зелените отрасли кадри, което ще ускори процеса на адаптация на трудовия пазар към новите реалности.

– По-добро използване на възможностите на европейските структурни фондове и в частност на новата оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ за стимулиране разработването на екологични иновации, от една страна и отговор на новите образователни потребности на бизнеса от друга;

– Да се търсят нови и усъвършенстват досегашните форми на партньорство между публичния и частния сектор при финансирането на трансформацията на досегашния модел. Не бива единствените финансови източници да бъдат само европейските фондове, а трябва да се активира бизнеса и публичночастното партньорство.

Подобна трансформация отнема повече време и е толкова по-належащо да се случи възможно най-бързо. Страната има значителен зелен потенциал. Но за да го овладее, трябва да действа стратегически, систематично и в широк мащаб. Това може да доведе до диверсифициране на експортната кошница и възникване на нови работни места в устойчивия сегмент на икономиката.

2. Ivanova, V. (ed.). E.Sotirova, E.Dimitrova, I.Nakov, A.Petkova "Opportunities of the "green economy" in Bulgaria and formation of a model of social-ecological development". second revised edition, Ed. Avangard-Prima, Sofia 2019 ISBN978-619-239-220-8, author's text 120 p. (Introduction, ch.1, 2(\$3), ch.3(\$1,2,4), ch.4, ch.7(\$4), conclusion

The aim of this study is to analyse the necessity and potential for the development of a green economy in Bulgaria. The study is structured in two parts. Part one, "The need for a new development model", analyses the need for a new type of economic growth and the characteristics of the new social-ecological model. This is a macroeconomic reading of the potential effects of green economy development in the long term. The first three chapters that have been developed by the author (except for chapters 2-first and second paragraphs and chapter 3-third paragraph) have the task of analysing and justifying the need for a new model of economic development that is consistent with the new realities of the twenty-first century, the EU commitments related to the ecological transformation of the economy and the urgency of the fight against climate change.

There is also an opportunity for the development of this type of economy in Bulgaria. This means using the constraints associated with environmentally friendly production as a lever for economic and social development, on the one hand, and as a catalyst for processes associated with income growth and reducing social inequalities, on the other.

In the context of limited and increasingly depleting resources, the Bulgarian economy needs a new model of development that does not imperatively link economic growth only to the consumption of non-reproducible resources. This new model, based on the green economy sectors, must overcome the weaknesses and inefficiencies of the current one, linked both to growing social inequalities and to serious environmental imbalances. The growing environmental and social inequalities signal the need for urgent structural reform, signal the exhausted possibilities of the current development models, and give a clear indication of the urgent need to question and seek innovative solutions to make the task of a new type of

economic growth a priority. It is increasingly clear that the future lies in a well-functioning economy capable of delivering not just the goods and services needed, but also the jobs and incomes that enable a different, higher standard of living. Turning environmental barriers into a lever for economic development conducive to economic activity, employment, and rising incomes, as well as mitigating social imbalances, must be seen as a potential opportunity in today's economic situation. The strength of the green economy lies in offering tactical solutions to the current crisis and a strategic vision to overcome the limitations of the current economic development model.

Implementing this future model requires a new role and responsibilities for the state and a redistribution of the roles of economic actors in the public and private sectors. The reform should proceed in parallel and systematically in three main directions: 1) modification of the traditional market regulatory mechanism (the price system) through an effective eco-fiscal policy; 2) promotion of innovation and new eco-technologies; 3) increasing energy efficiency. These three tracks, each of which has its limits, should be seen as the basis of an overall sustainable development strategy.

Technology and eco-innovation are the two most powerful pillars in the accelerated development of the green economy. Awareness of the fact that demand for green products is continuously growing and the opportunities to serve green markets must follow suit is essential for successful future economic development.

From a micro-economic perspective, the development and improvement of green investing concerns first and foremost every consumer of a green good or service. It is at this level that a shift in consumer preferences and responsibilities regarding the economical and sustainable use of different products occurs. The future benefits of green investing for individual firms as micro-entities cannot be underestimated either. Many organisations need to change their production potential qualitatively and quantitatively, which, however, requires significant expenditures beyond the means of most firms. In this regard, as a full member of the EU, Bulgaria has the opportunity to draw funds from many and varied programmes from the Union funds that support and encourage companies in green investing. Here it is important to consider the fact that such programmes and incentives should be considered as a temporary solution, which means that each organisation must continue its activities responsibly in the long term, relying on its own capital and potential. Experience to date shows a tendency for some companies involved in such an environmental transition to rely primarily on European funding. The danger of becoming a 'grant' economy is real. Mobilising private and public-private funding through appropriate incentives is therefore a major challenge in the coming years. At the macroeconomic level, green transformation is primarily about implementing qualitative changes in macro policies that should be geared towards creating adequate incentives for green investment. Fiscal policy, for example, requires changes along several lines. First, sufficient incentives in the form of tax breaks for firms engaged in green business need to be created. Next, the priority in this policy is to reduce market failures through appropriate fiscal instruments in order to achieve better productive and allocative efficiency.

Monetary policy also provides opportunities in creating incentives for green investments through various monetary instruments including introduction of green banking, preferential credit, and interest rate terms etc. Overcoming constraints and barriers at both micro and macro levels requires progressive changes in the attitudes of each individual economic actor. The transition to green investment solutions is a lengthy period of adaptation that requires the implementation of major institutional changes. At the same time, it entails massive costs and carries with it a certain degree of risk for investors.

Part Two, "Opportunities for selected sectors in Bulgaria to develop a green economy", is devoted to presenting the status, opportunities, and development of four sectors with potential for green transformation. It covers different sectors of the economy - services, industry, agriculture - that could relatively easily make the transition to a green economy and thus realise environmentally friendly and highly efficient development. The author has developed chapter four - sustainable waste management and processing. Waste is undoubtedly an environmental problem. Every time a domestic or industrial waste is disposed of an economic resource reaches the end of its life cycle. On the one hand, losses are generated and, on the other, costs are incurred in storing or disposing of the waste. Reducing the proportion of waste, recycling it, reusing it as a product or resource and finally disposing of it are issues closely linked on the one hand to more efficient use of resources and on the other to reducing the negative secondary effects of production and consumption. The benefits are clear - fewer resources will be needed to create a unit of output, which in turn means greater competitiveness for companies and a cleaner and more protected environment for society. The advantages of the new circular economy concept and the need for its further development are outlined. The key points, risks, and challenges in this field of activity for the development of a green economy are outlined. The task is to highlight the strategic advantages of the sector and to help to better orient macro policy in the direction of support, including through the emerging opportunities of the European Investment Fund for strategic investments in the future. Specific recommendations are made to 'green' operations and increase efficiency.

Efforts to build a green economy should be maintained as an important dimension of economic policy, as it can be both a source of competitive advantage on world markets and of increased competitiveness. But such a perfect combination of environmental aspects and increased competitiveness does not follow by itself. To achieve it, appropriate policy instruments need to be selected and the government needs to carefully balance environmental, social, and economic effects in both the short and long term.

As a result of the research carried out on the potential of different sectors of the Bulgarian economy where a green economy is developing or has the potential to develop, several broad conclusions can be drawn:

- Despite the abundant evidence of the priority importance and key role for the future development of the economy of green industries, which incl. In Bulgaria, the potential of the green economy has been unjustifiably underestimated and remains under-recognised and under-used to realise "green growth" and employment growth;
- In order to intensify the ecological transformation, a targeted, systematic and rapid reform of macro policies is needed (promotion of the development and implementation of innovative technologies - resource and environmentally friendly, change in the logic of eco-fiscal policy, more effective financing of the ecological transition, activation of financial markets through the introduction of new instruments of public-private partnership, etc.). Only with the existence of a clear, predefined and stable conceptual framework, business, which requires certainty and predictable;
- A large-scale and regular, rather than campaigning, policy to raise awareness of the benefits for society and businesses of developing green industries, promoting best practice in the field and new opportunities for the development of such industries;
- Reforming the education system in order to ensure that the workforce is prepared and meets the needs of green industries, which will accelerate the process of adaptation of the labour market to the new realities;

- Making better use of the opportunities of the European Structural Funds and in particular of the new operational programme "Science and Education for Smart Growth" to stimulate the development of eco-innovations on the one hand and respond to the new educational needs of business on the other;

- Seek new and improve existing forms of public-private partnership in financing the transformation of the current model. EU funds should not be the only sources of finance, but business and public-private partnerships should be activated.

Such a transformation takes longer and is even more urgent to happen as quickly as possible. The country has significant green potential. But to harness it, it needs to act strategically, systematically and on a large scale. This can lead to diversification of the export basket and creation of new jobs in the sustainable segment of the economy.

СТУДИИ

3. Irena Slavova & Vania Ivanova,(2019). "Corporate Environmental Responsibility within the Circular Economy Context: Opportunities for Development and Sustainability," *Economic Alternatives, University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria, issue 2, pages 184-204, ISSN (print): 1312-7462*

Environmental responsibility, as one of the constructs of the comprehensive concept of corporate social responsibility, stands out with its own identity and has many similarities with the circular economy idea. The aim of the study is to demonstrate how the results from the environmentally responsible practices implemented in accordance with circular economy principles open up opportunities for development and sustainability. This paper describes the continuous improvement of the environmental responsibility of a leading mining company in Bulgaria – Dundee Precious Metals Chelopech EAD. The study is based on the case study method. The scientific analytical and comparative methods employed are based on environmental performance indicators for the 2011 – 2017 period. The results show that by observing circular economy principles and implementing environmentally responsible practices, the company has enhanced the efficiency of resources used in ore mining and processing (water, fuel, electricity, cement) and increased the degree of water and waste reuse (wasterock and tailings). This in turn has led to improvement of economic and financial results. The symbiosis between corporate environmental responsibility and circular economy creates additional opportunities for development and sustainability.

3. Славова, И., Иванова, В.(2019) "Корпоративната екологична отговорност в контекста на кръговата икономика: възможности за развитие и устойчивост" *Economic Alternatives, University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria, issue 2, pages 184-204, ISSN (print): 1312-7462, Ref. EBSCO, ERIHT Plus*

Екологичната отговорност, като един от компонентите на цялостната концепция за корпоративна социална отговорност, се отличава със собствена идентичност и има много сходства с идеята за кръгова икономика. Целта на изследването е да покаже как резултатите от екологично отговорните практики, прилагани в съответствие с принципите на кръговата икономика, откриват възможности за развитие и устойчивост. В настоящата статия се изследва непрекъснатото подобряване на екологичната отговорност на водеща минна компания в България - "Дънди Прешъс Металс Челопеч" ЕАД. Изследването се основава на казуалния метод. Използваните научни, аналитични и сравнителни методи се основават на показателите за екологично представяне за периода 2011 - 2017 г. Резултатите показват, че спазвайки принципите на кръговата икономика и прилагайки отговорни към околната среда практики,

дружеството е повишило ефективността на ресурсите, използвани при добива и преработката на руда (вода, гориво, електроенергия, цимент), и е увеличило степента на повторно използване на водата и отпадъците (отпадък и хвост). Това от своя страна е довело до подобряване на икономическите и финансовите резултати. Симбиозата между корпоративната екологична отговорност и кръговата икономика създава допълнителни възможности за развитие и устойчивост.

- 4. Sterev, N., Ivanova, V.(2021) Circular Economy: New Opportunities for Growth, in *Eurasian Studies in Business and Economics* 16/1; Springer, 2021; pp. 339–359 ISSN: 2364-5067(Scopus, Web of Science) <https://www.springer.com/series/13544> https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-63149-9_21**

The circular economy concept mobilises not only public authorities but also socially responsible businesses. Although the Circular Economy (CE) was created as a strategy for a clean environment, it goes beyond the need for recycling and waste management mechanisms, embracing new business models that generate added value by optimising inputs of resources and energy not from an individual company but from the entire value chain. The transition to a circular economy is based on reducing not only waste but also primary resources and increasing the reuse of waste. Circular economy actions are closely linked to key EU priorities, including jobs, growth, climate, and energy. The aim of this paper is to explore the potential of applying circular economy principles to stimulate not only economic growth but also to improve quality of life. By analysing the main indicators of the circular economy and a statistical analysis of the business model: production level - resource productivity - waste generation - degree of circularity - investment in circular economy industries, it is shown that the EU countries selected for analysis are heterogeneous in terms of the application of the circular economy concept, with different rates of transfer of economic growth from linear to circular sub-sectors. Some of the EU economies are shown to be fully linear and slow down the actual transition from linear to circular business models. Bulgaria needs to enforce the adoption of a new CE strategy as soon as possible. The main conclusion is that new institutional measures need to be defined for these EU economies (Bulgaria included) to accelerate the transition from linear to circular business models.

4. Щерев, Н., Иванова, В.(2021) Кръговата икономика: Нови възможности за растеж, in *Eurasian Studies in Business and Economics* 16/1; Springer, 2021; pp. 339–359 ISSN: 2364-5067

Концепцията на кръговата икономика мобилизира не само публичните власти, но и социално отговорния бизнес. Въпреки че кръговата икономика(КИ) е създадена като стратегия за чиста околна среда, тя надхвърля необходимостта от механизми за рециклиране и управление на отпадъците, като обхваща нови бизнес модели, които генерират добавена стойност чрез оптимизиране на вложените ресурси и енергия не от отделна компания, а от цялата верига на добавената стойност. Преходът към кръгова икономика се основава на намаляване не само на отпадъците, но и на първичните ресурси, както и на увеличаване на повторната употреба на отпадъците. Действията в областта на кръговата икономика са тясно свързани с ключови приоритети на ЕС, включително работни места, растеж, климат и енергетика. Целта на статията е да се проучат възможностите от прилагането на принципите на кръговата икономика за стимулиране не само на икономическия растеж, но и за подобряване на качеството на живот. Чрез анализ на основните показатели на кръговата икономика и статистически анализ на бизнес модела: ниво на производство - производителност на ресурсите - генериране на отпадъци - степен на кръговат - инвестиции в отрасли на кръговата икономика се доказва, че избраните за анализ страни от ЕС са разнородни по

отношение на прилагането на концепцията на кръговата икономика, като се наблюдава различна скорост на трансфер на икономическия растеж от линейните към кръговите подотрасли. Доказва се, че някои от икономиките на ЕС са напълно линейни и забавят реалното преминаване от линейни към кръгови бизнес модели. България се нуждае от възможно най-бързо налагане на приемането на нова стратегия за КИ. Основният извод е, че трябва да се определят нови институционални мерки за тези икономики на ЕС (българската вкл.), които да ускорят прехода от линейни към кръгови бизнес модели.

5. Ivanova, V., I. Slavova (2018) Ecological transformation in Bulgaria – new challenges to the businesses and the government, *European Journal of Economics and Business Studies*, v. 4, n. 2, p. 22-34, ISSN 2411-4073 (online)

The ecological transformation of the economy poses several challenges to the businesses and the government, whilst environmental responsibility in recent decades has been increasingly taken up by a growing number of companies, regardless of their size, business activities, or sector of operation. The objective of research is to analyse what incentive policies the government should set up to promote the ecological transformation of Bulgaria's economy and what environmental business practices and environmental management systems the firms operating in the Bulgarian market have in place. The analysis is based on an empirical study conducted with 200 business organisations. The results show that the low level and limited scope of the environmental responsibility applied in Bulgaria are associated with the absence of a clearly defined macroeconomic framework for encouraging investments in innovative sustainability and energy efficiency technologies. The conclusions indicate that to intensify ecological transformation, a targeted, systematic, and rapid macropolicy reform is required (promoting development and deployment of innovative resource and eco-friendly technologies; changing the logics of eco-fiscal policy; ensuring more efficient funding of the ecological transition; activating the financial markets by introducing new instruments of public-private partnership, etc.).

5. Иванова, В., И. Славова (2018) Екологичната трансформация в България – нови предизвикателства за бизнеса и правителството, *European Journal of Economics and Business Studies*, v. 4, n. 2, p. 22-34, ISSN 2411-4073 (online), Ref EconPapers, Publons

Екологичната трансформация на икономиката поставя редица предизвикателства пред бизнеса и правителството, докато отговорността за околната среда през последните десетилетия се поема от все повече компании, независимо от техния размер, бизнес дейности или сектор на дейност. Целта на изследването е да се анализира какви насърчителни политики следва да създаде правителството за стимулиране на екологичната трансформация на българската икономика и какви екологични бизнес практики и системи за управление на околната среда прилагат фирмите, опериращи на българския пазар. Анализът се основава на емпирично изследване, проведено с 200 бизнес организации. Резултатите показват, че ниското ниво и ограниченият обхват на екологичната отговорност, прилагана в България, са свързани с липсата на ясно дефинирана макроикономическа рамка за насърчаване на инвестициите в иновативни технологии за устойчиво развитие и енергийна ефективност. Изводите сочат, че за да се интензифицира екологичната трансформация, е необходима целенасочена, системна и бърза реформа на макрополитиката (насърчаване на разработването и внедряването на иновативни ресурсо- и екологосъобразни технологии; промяна на логиката на екофискалната политика; осигуряване на по-ефективно финансиране на екологичния преход; активизиране на финансовите пазари чрез въвеждане на нови инструменти на публично-частното партньорство и т.н.).

6. Ivanova, V. (2020) Circular Economy: Barriers and Levers Promoting Transformation (Case Study Analysis), *Management and Business Research Quarterly*, 2020(16) pp. 14-28, ISSN: 2667-6761, Doi: 10.32038/mbrq.2020.16.02

The aim of this research is, based on a few projects selected according to a set of criteria, to analyse the levers and barriers to developing new business models built on the circular economy principles. An exhaustive study of each of these projects and a comparative analysis allow to derive a number of common features and develop a typology which makes it possible to identify and shed light on the new requirements, conditions, and factors for successful realisation of projects of similar type. Also, concrete recommendations are given concerning the necessary support from national and local public authorities. The study is based on primary and secondary sources and applies the causal approach, analysis, synthesis, and survey.

6. Иванова, В.(2020) Кръговата икономика: бариери и лостове за насърчаване на трансформацията(Case Study анализ), *Management and Business Research Quarterly*, 2020(16) pp. 14-28, ISSN: 2667-6761, Doi: 10.32038/mbrq.2020.16.02, (ERIH PLUS, EconBiZ, ProQuest)

Цел на тази разработка е на базата на няколко селектирани, въз основа на определени критерии, проекта да се анализират лостовете и бариерите за развитие на нови бизнес модели, основани на принципите на кръговата икономика. Подробното изучаване на всеки един от тези казуси и сравнителният анализ позволяват да се изведат няколко общи характеристики и да се разработи типология, даваща възможност да се идентифицират и осветлят бариерите, възпрепятстващи успешна реализация на подобен тип проекти. Едновременно с това се систематизират и конкретни препоръки, свързани с необходимата подкрепа от страна на националните и местни публични власти. Разработката е базирана на първични и вторични източници, прилагайки казуалния подход, анализ, синтез и анкетно проучване.

7. Иванова, В.(2022) Кръговата икономика – лост за прехода към устойчиво потребление, *Научни трудове на УНСС, София, 2022, бр.2, ISSN 0861-9344*

В новоприетата амбициозна стратегия на ЕС – Европейски зелен пакт, икономическият растеж, справедливият екологичен преход, ресурсоефективната и нискокарбонова икономика са ключови акценти за развитие през следващото десетилетие. Стъпвайки върху Новите цели за устойчиво развитие на ООН(SDG) тази трансформация минава през промяна в бизнес моделите на фирмите и домакинствата. Целта на настоящата статия е да покаже възможността концепцията за кръгова икономика да се превърне в лост за прехода към модел на устойчиво потребление. Изследвана е връзката генериране на битови отпадъци от домакинствата и икономическия растеж в България и Франция. Показани са добри практики по предотвратяването на разхищението на храни. Резултатите показват съществуващ значим потенциал за намаляване на дела на хранителните отпадъци и повторното им използване. Очертават се определени дефицити в нормативната и институционална рамка в България.

7. Ivanova, V. (2022) Circular Economy - a vehicle for the transition to sustainable consumption, Research papers of the UNWE, Sofia, 2022, issue 2, ISSN 0861-9344, Ref RePec, CEEOL

In the EU's newly adopted ambitious strategy, the European Green Pact, economic growth, equitable ecological transition, resource-efficient and low-carbon economy are key focuses for development in the next decade. Building on the UN's new Sustainable Development

Goals (SDGs), this transformation goes through a change in the business models of companies and households. The aim of this paper is to show the possibility of the circular economy concept becoming a lever for the transition to a sustainable consumption model. The relationship between household waste generation and economic growth in Bulgaria and France is investigated. Good practices in food waste prevention are shown. The results show that there is a significant potential to reduce the share of food waste and reuse. Certain deficits in the regulatory and institutional framework in Bulgaria emerge.

8. Ivanova, V., Sotirova, E. (2018) Convergence Effects of Bulgaria's Membership in EU/Modelled on the Banking Sector, *Journal of Emerging Issues in Economics, Finance and Banking* 2018 Vol: 7 Issue: 1 p.2622-2639, (ISSN: 2306-367X)

The accession of Bulgaria to the EU in 2007 led to profound and serious changes in all spheres of economic life. They matched favourably with the introduction of a currency board arrangement and the definition of the euro as a reserve currency. The convergence effects of Bulgaria's EU membership can be seen in several aspects. One of them is the membership of the Bulgarian National Bank (BNB) in the European System of Central Banks, which predetermines its monetary policy, synchronous with the policy of the ECB. Long-term interest rates follow a steady trend of convergence with those in the Eurozone. Inflation in the country is steadily low and under the ECB's target. The result of the convergence of the banking system in Bulgaria to the analogous European structures is the stability of the banking system, which is open to the European banking sector. Bulgaria has a high degree of readiness for membership in the Eurozone and in the EU Banking Union, which is expected to have both positive effects and some negative effects. The purpose of this paper is to analyse the changes that have occurred in the banking sector of the country after Bulgaria's accession to the EU and its macroeconomic impact. At the same time, the possibilities for accession of the country to the Eurozone and to the EU Banking Union are analysed, as well as the expected effects of these processes. The decryption method of analysis was used. As a result of the analysis, the inevitable conclusion is that the country is ready for membership in these two structures and its rapid accession to them will not create serious macroeconomic shocks.

8. Иванова, В., Сотирова, Е. (2018) Конвергентни ефекти от българското членство в ЕС (на примера на банковия сектор), *Journal of Emerging Issues in Economics, Finance and Banking* 2018 Vol: 7 Issue: 1 p.2622-2639, (ISSN: 2306-367X), Ref. EBSCO, DRJI

Присъединяването на България към ЕС през 2007 г. доведе до дълбоки и сериозни промени във всички сфери на икономическия живот. Те се съчетаха благоприятно с въвеждането на режим на валутен борд и определянето на еврото като резервна валута. Конвергентните ефекти от членството на България в ЕС могат да се видят в няколко аспекта. Един от тях е членството на Българската народна банка (БНБ) в Европейската система на централните банки, което предопределя нейната парична политика, синхронна с политиката на ЕЦБ. Дългосрочните лихвени проценти следват устойчива тенденция на сближаване с тези в еврозоната. Инфлацията в страната е стабилно ниска и под целта на ЕЦБ. Резултатът от конвергенцията на банковата система в България към аналогичните европейски структури е стабилността на банковата система, която е отворена към европейския банков сектор. България има висока степен на готовност за членство в еврозоната и в Банковия съюз на ЕС, което се очаква да има както положителни, така и някои отрицателни ефекти. Целта на настоящата статия е да се анализират промените, настъпили в банковия сектор на страната след присъединяването на България към ЕС, и макроикономическото им въздействие. Същевременно се анализират възможностите за присъединяване на страната към еврозоната и към Банковия съюз на ЕС, както и очакваните ефекти от тези процеси.

Използван е дескриптивен метод на анализ. В резултат на анализа се прави заключение, че страната е готова за членство в тези две структури и бързото ѝ присъединяване към тях няма да създаде сериозни макроикономически сътресения.

СТАТИИ, ПУБЛИКУВАНИ В НАУЧНИ СПИСАНИЯ РЕФЕРИРАНИ И ИНДЕКСИРАНИ В ДРУГИ БАЗИ ДАННИ

9. **Иванова, В. (2018). "Екологичната трансформация на икономиката-неизбежна необходимост", Научни трудове на УНСС, том 5/2018, стр. 83-97, София, ISSN (online): 2534-8957**

Акцентът в това научно изследване е поставен върху изграждането на нов модел на социално-екологично развитие. Цел на разработката е доказването на необходимостта от екологична трансформация, както и нуждата от промяна в икономическите политики, в подкрепа на нов тип икономика, ориентирана към гарантиране на ново качество на живот и грижа за околната среда. Превръщането на екологичните бариери в лост за икономическо развитие, благоприятстващи стопанската активност, заетостта и повишаването на доходите, както и смекчаването на социалните дисбаланси са разгледани като потенциален шанс в днешната икономическа ситуация. Използвани са методите на анализ и синтез, интердисциплинарен синергичен подход, основан изцяло на вторични изследвания.

9. Ivanova, V. (2018). "Ecological transformation of the economy- an inevitable necessity", Research papers of the UNWE, vol. 5/2018, pp. 83-97, Sofia, ISSN (online): 2534-8957, Ref RePec, CEEOL

The focus of this research is on building a new model of socio-ecological development. The aim of the project is to demonstrate the need for environmental transformation and the need for a change in economic policies in support of a new type of economy geared towards ensuring a new quality of life and environmental care. Making environmental barriers a lever for economic development conducive to economic activity, employment, and income growth as well as mitigating social imbalances are seen as a potential chance in today's economic situation. Methods of analysis and synthesis were used, an interdisciplinary synergistic approach based entirely on secondary research.

10. **Ivanova, V.(2021) THE CIRCULAR ECONOMY AS AN ELEMENT OF GREEN TRANSFORMATION IN BULGARIA, *Trakia Journal of Sciences*, Vol. 19, Suppl. 1, pp 80-88, 2021 ISSN 1313-3551, doi:10.15547/tjs.2021.s.01.012,**

To successfully meet the EU's resource efficiency targets by 2030, the transition to a circular economy model should become a state priority. This implies that the concept should be expanded not only to waste reduction and recycling, but also to the disruption of the dependence between economic growth and waste production. The purpose of this paper is to analyse how far in Bulgaria is done the transition to a circular model, while making a comparison with the EU and to prove the need for an accelerated implementation of adequate measures on the part of public authorities to promote such a change. Work is based on a descriptive analysis of secondary data on the performance of the selected indicators of circular economy and comparative analysis within the EU. The analysis shows the presence of a certain delay compared to the EU average indicators as well as unused opportunities not only related to more efficient use of resources, but also to a radical change in the business model. The conclusions reached indicate the existence of a number of obstacles that delay the transition. This calls for accelerating the reform of eco-fiscal and innovative government policies.

10. Иванова, В.(2021) Кръговата икономика като елемент на зелената трансформация в България, *Trakia Journal of Sciences*, Vol. 19, Suppl. 1, pp 80-88, 2021 ISSN 1313-3551, doi:10.15547/tjs.2021.s.01.012,

За да се постигнат успешно целите на ЕС за ефективно използване на ресурсите до 2030 г., преходът към модел на кръгова икономика трябва да стане държавен приоритет. Това означава, че концепцията трябва да се разшири не само до намаляване на отпадъците и рециклиране, но и до прекъсване на зависимостта между икономическия растеж и производството на отпадъци. Целта на настоящата статия е да се анализира доколко в България е осъществен преходът към кръгов модел, като се направи сравнение с ЕС и се докаже необходимостта от ускорено прилагане на адекватни мерки от страна на публичните власти за насърчаване на подобна промяна. Работата се основава на описателен анализ на вторични данни за изпълнението на избрани показатели на кръговата икономика и сравнителен анализ в рамките на ЕС. Анализът показва наличието на известно забавяне спрямо средните показатели за ЕС, както и неизползвани възможности, свързани не само с по-ефективното използване на ресурсите, но и с радикална промяна на бизнес модела. Направените заключения показват наличието на редица пречки, които забавят прехода. Това налага ускоряване на реформата в областта на екофискалната и иновационната държавна политика.

11. **Ivanova, V.(2013), Opportunities for the Green Economy in Bulgaria, *Economic Alternatives, Issue 4, 2013 p.35-44, ISSN (print): 1312-7462,***

The existing model of economic growth, based on conventional manufacturing has to be transformed into a new much more resource-conservation one. Promoting 'green' manufacture could be the right response to this new challenge. All this requires timely, adequate and responsible government policy. The active intervention of public authority requires a new distribution of the functions and competences between the private and public sectors keeping in mind the lessons learnt from the mistakes and omissions made so far. By analogy, 'ecological' capital should be created and developed along with human capital. This capital along with the existing couple of financial capital – new information and communication technologies (NICT) are to become the driving force of a new type of green economic deal. The target of the efficient macroeconomic policy for stimulating the development of green economy should be the establishment of a model of long term eco-friendly production on all markets and at all levels through a set of fiscal and regulatory measures. This new model should aim to accomplish a social benefit in the long term rather than maximizing company profits in the short run.

11. Иванова, В.(2013), Възможностите на зелената икономика в България, *Economic Alternatives, Issue 4, 2013 p.35-44, ISSN (print): 1312-7462, Ref EBSCO*

Съществуващият модел на икономически растеж, основан на конвенционалното производство, трябва да се трансформира в нов, много по-щадящ ресурсите. Насърчаването на "зеленото" производство може да бъде правилният отговор на това ново предизвикателство. Всичко това изисква навременна, адекватна и отговорна държавна политика. Активната намеса на публичната власт изисква ново разпределение на функциите и компетенциите между частния и публичния сектор, като се имат предвид поуките от досегашните грешки и пропуски. По аналогия с човешкия капитал следва да се създава и развива и "екологичен" капитал. Този капитал, заедно със съществуващата двойка финансов капитал - новите информационни и комуникационни технологии (НИКТ), трябва да се превърне в движеща сила на нов тип "зелена" икономическа сделка. Целта на ефективната макроикономическа политика за стимулиране на развитието на зелената икономика

следва да бъде създаването на модел на дългосрочно екологично производство на всички пазари и на всички нива чрез набор от фискални и регулаторни мерки. Този нов модел следва да има за цел постигането на социална полза в дългосрочен план, а не максимизиране на печалбите на компаниите в краткосрочен план.

12. Иванова, В.(2009) За нуждата от единна екофискална политика в ЕС, *Economic alternatives*, 2009, № 4, р. 91-99, ISBN 1312-5281.

Статията има за цел да докаже нуждата не просто от хармонизиране, а от единна екофискална политика като елемент на устойчивото развитие. Анализирайки голямото разнообразие от инструменти и практики в областта на екофиска в страните от ЕС, е направен опит да се проектират ползите, трудностите при въвеждането и ефективността на единна европейска екофискална политика. Тя би била ефективна само ако се базира на общи правила и се прилага повсеместно. Липсата на консенсус между страните говори за доминиращия все още в ЕС фискален национализъм, което може сериозно да забави процеса на налагане на единна екофискална политика.

12. Ivanova, V. (2009) For the need of a uniform eco-fiscal policy in the EU, *Economic alternatives*, 2009, № 4, pp. 91-99, ISBN 1312-5281.

The paper aims to demonstrate the need not just for harmonisation, but for a unified eco-fiscal policy as an element of sustainable development. By analysing the wide variety of ecofiscal instruments and practices in EU countries, an attempt is made to project the benefits, difficulties in implementation and effectiveness of a single European ecofiscal policy. It would only be effective if based on common rules and applied across the board. The lack of consensus among countries speaks to the fiscal nationalism still prevailing in the EU, which could seriously slow down the process of imposing a single eco-fiscal policy.

13. Ivanova, V., E. Sotirova(2014) The Green Economy- One Alternative for the Post-crisis Development in Bulgaria(Based of the Model of Organic Agriculture) *International Journal of Business and Management Studies*, 2014, Vol.3 n.3 pp.513-527, ISSN 2158-1479

In the search for new opportunities and models for the development of the Bulgarian economy in the post-crisis period, it has become even more obvious that the existing model of economic growth, based on conventional production, needs to be transformed into a new, much more resource-friendly one. Promoting green production could be the right response to this new challenge. The aim of the study is to analyse the possible model for the development of the green economy in Bulgaria and the implementation of an effective macroeconomic policy to stimulate the development of organic food production. This involves the creation of a model of long-term green production in all markets and at all levels through a set of fiscal and regulatory measures. This new model should aim to achieve social benefit in the long term, rather than maximising company profits in short term.

13. Иванова, В., Сотирова, Е. (2014) Зелената икономика- една възможна алтернатива за посткризисно развитие в България (на примера на биоземеделитето) *International Journal of Business and Management Studies*, 2014, Vol.3 n.3 pp.513-527, ISSN 2158-1479

В търсенето на нови възможности и модели за развитие на българската икономика в следкризисния период стана още по-очевидно, че съществуващия модел на икономически растеж, основан на конвенционалното производство, трябва да се трансформира в нов, много по-щадящ ресурсите. Насърчаването на "зеленото" производство може да бъде правилният отговор на това ново предизвикателство. Целта на изследването е да се анализира възможния модел за развитие на зелената икономика в България и провеждането на ефективна макроикономическа политика за

стимулиране на развитието на производството на екологично чисти храни. Това е свързано със създаването на модел на дългосрочно екологично производство на всички пазари и на всички нива чрез набор от фискални и регулаторни мерки. Този нов модел трябва да има за цел постигането на социална полза в дългосрочен план, а не максимизиране на печалбите на компаниите в краткосрочен план.

14. Ivanova, V.(2015) Green Jobs and Transition to Sustainable Economic Development in Bulgaria, International Journal of Business and Management Studies, Vol.4 n.2 pp119-126, ISSN 2158-1479

The socio-ecological transition is the new long-term development strategy, which Bulgaria needs to recover from the crisis quickly and effectively. A functioning economy is needed to ensure not only goods and services, but also jobs and incomes that guarantee a certain quality of living standard. The ecological transformation could become a significant factor of economic innovation and competitiveness. That implies using the limitations associated with environmentally friendly production as a lever for economic and social development, on the one hand, and as a catalyst to the processes linked with income growth and reducing social inequality, on the other. The purpose of this paper is to outline, based on an analysis of the "green sectors" – the sectors of vast potential for developing a 'green economy' and creating green jobs – the specific measures and recommendations for promoting its development and applying a more efficient sectoral policy. In order for such a model to succeed, prompt, efficient and concrete actions are required within the short term. To create and foster green employment in these sectors, the lack of skills should be overcome and the need for new changes in the nature of workforce should be encouraged and anticipated. A set of measures is needed to advance a radical change in the system of professional and qualification training and realise the necessary labour market conversion to green economy needs.

14. Иванова, В.(2015) Зелените работни места и прехода към устойчиво икономическо развитие в България, International Journal of Business and Management Studies, Vol.4 n.2 pp119-126, ISSN 2158-1479

Социално-екологичният преход е новата дългосрочна стратегия за развитие, от която България се нуждае, за да излезе бързо и ефективно от кризата. Необходима е функционираща икономика, която да осигури не само стоки и услуги, но и работни места и доходи, гарантиращи определено качество на живот. Екологичната трансформация може да се превърне в значим фактор за икономически иновации и конкурентоспособност. Това предполага използването на ограниченията, свързани с екологосъобразното производство, като лост за икономическо и социално развитие, от една страна, и като катализатор на процесите, свързани с нарастването на доходите и намаляването на социалното неравенство, от друга. Целта на тази статия е въз основа на анализ на "зелените сектори" - секторите с огромен потенциал за развитие на "зелена икономика" и създаване на зелени работни места - да очертае конкретните мерки и препоръки за насърчаване на нейното развитие и прилагане на по-ефективна секторна политика. За да бъде успешен този модел, са необходими бързи, ефикасни и конкретни действия в краткосрочен план. За да се създаде и насърчи "зелената" заетост в тези сектори, трябва да се преодолее липсата на умения и да се насърчи и предвиди необходимостта от нови промени в естеството на работната сила. Необходим е набор от мерки, за да се ускори радикалната промяна в системата на професионалното и квалификационното обучение и да се осъществи необходимото преобразуване на пазара на труда в съответствие с нуждите на зелената икономика.

15. Ivanova, V.(2020) DEVELOPMENT OF CIRCULAR ECONOMY – OPPORTUNITIES AND IMPEDIMENTS, *Journal of Innovative Business and Management* Vol 12 N1(2020) pp.9-17, DOI: 10.32015/JIBM/2020-12-1-2 ISSN-1855-6175,

The aim of this paper is to clarify the advantages of developing a circular economy in Bulgaria, while emphasizing the need for rapid and adequate measures by public authorities to promote such change. From a survey of 400 enterprises, the analysis proves the existence of untapped opportunities and underestimation of the importance of the problem for the ecological transformation of the business model. The conclusions reached point to the existence of a number of obstacles that are slowing down the transition to a true circular economy model. This calls for an acceleration of eco-fiscal reform and innovative government policies. The added value of the paper lies not only in the analytical treatment of the issues, but especially in the derivation of recommendations for future measures.

15. Иванова, В.(2020) Развитие на кръговата икономика – възможности и препятствия, *Journal of Innovative Business and Management* Vol 12 N1(2020) pp.9-17, ISSN-1855-6175, Ref RePec, IDEAS, EconPapers

Цел на тази разработка е да изясни предимствата от развитие на кръговата икономика в България, като същевременно акцентира върху необходимостта от бързи и адекватни мерки от страна на публичните власти за насърчаване на подобна промяна. От направено анкетно проучване сред 400 предприятия, анализът доказва наличие на неизползвани възможности и подценяване на значимостта на проблема за екологичната трансформация на бизнес модела. Изводите, до които се достига сочат съществуването на редица пречки, които забавят прехода към модел на действителна кръгова икономика. Това налага ускоряване на реформата в екофискалната и иновативна правителствени политики. Добавената стойност на статията е не само в аналитичното разглеждане на проблемите, но най-вече в извеждането на препоръки за бъдещи мерки.

16. Ivanova, V.(2022) REFORMING HIGHER ECONOMIC EDUCATION IN THE EU FOR ENVIRONMENTAL TRANSFORMATION *International E-Journal of Advances in Education* VOLUME: VIII, ISSUE: 22, APRIL, 2022 pp. 85-91 (INT) e-ISSN: 2411-1821

Tackling climate and environmental challenges is the defining task of the current generation. If the moment of post-crisis economic restructuring is not used to choose a model of sustainable development with an emphasis on the green economy, low-carbon production, and environmentally friendly industry, we are condemning ourselves to an unsustainable future, with high costs due to dynamic fuel prices and serious climate change. To meet these challenges requires profound, structural transformations, both in the technologies used to date and, to a very large extent, the use of new technologies relevant to the needs of the 21st century, innovation and the creation of new products and services that guarantee the possibility of sustainable development. All of this requires the mobilisation of huge financial resources, on the one hand, but also places serious demands on the workforce and the labour market. New, clean, and green technologies, new business management models also imply a new quality of knowledge. The aim of this paper is to analyse to what extent the current structure of the curricula in universities preparing business professionals corresponds to the new needs. The experiences of 6 universities in France and Bulgaria are analysed. A comparative analysis of the offered Master's programmes and an assessment of their degree of relevance to the future requirements of the managerial elite is made. The conclusions show different degrees of preparedness of the universities, a certain underestimation of the

importance of such training and the need for more adaptability of knowledge to the new realities.

The added value of this study is in the recommendations for change in economic education, in the context of the need and prospects for ecological transformation.

16. Иванова, В.(2022) РЕФОРМА НА ВИСШЕТО ИКОНОМИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕС ЗА НУЖДИТЕ НА ЕКОЛОГИЧНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ International E-Journal of Advances in Education VOLUME: VIII, ISSUE: 22, APRIL, 2022 pp.85-91 (INT) e-ISSN: 2411-1821 ResearchBib Academic Resource Index, Index Copernicus

Справянето с предизвикателствата, свързани с климата и околната среда, е определящата задача на сегашното поколение. Ако моментът на следкризисно икономическо реструктуриране не се използва за избор на модел на устойчиво развитие с акцент върху зелената икономика, нисковъглеродното производство и екологосъобразната промишленост, ние се обричаме на неустойчиво бъдеще с високи разходи поради динамичните цени на горивата и сериозни климатични промени. За да отговорим на тези предизвикателства, са необходими дълбоки структурни промени, както в използваните до момента технологии, така и в много голяма степен в използването на нови технологии, отговарящи на нуждите на 21-ви век, иновации и създаване на нови продукти и услуги, които да гарантират възможността за устойчиво развитие. Всичко това изисква мобилизирането на огромни финансови ресурси, от една страна, но също така поставя сериозни изисквания към работната сила и пазара на труда. Новите, чисти и екологични технологии, новите модели за управление на бизнеса предполагат и ново качество на знанията. Целта на настоящата статия е да се анализира до каква степен настоящата структура на учебните програми в университетите, подготвящи специалисти в областта на бизнеса, отговаря на новите потребности. Анализиран е опитът на 6 университета във Франция и България. Направен е сравнителен анализ на предлаганите магистърски програми и оценка на степента им на съответствие с бъдещите изисквания на мениджърския елит. Изводите показват различна степен на подготвеност на университетите, известно подценяване на значението на подобно обучение и необходимост от по-голяма адаптивност на знанията към новите реалности.

Добавената стойност на това изследване е в препоръките за промени в икономическото образование в контекста на необходимостта и перспективите за екологична трансформация.

ГЛАВИ В КОЛЕКТИВНИ МОНОГРАФИИ/ Published chapter of a collective monograph

17. Ivanova, V., E. Sotirova (2014) Challenges facing the macroeconomic policy for sustainable development in agriculture (based on the model of organic agriculture in Bulgaria), in Science, Policy and Politics of Modern Agricultural System, Ed. Mohamed Behnassi et al., Springer, 2014, ISBN 978-94-007-7956-3, pp.15-29 <https://link.springer.com/content/pdf/bfm%3A978-94-007-7957-0%2F1.pdf>

All government's measures to overcome the consequences of the world economic crisis should aim at directing the economy towards sustainable development and low carbon-emission intensity. For its part this undoubtedly leads to stronger economic competitiveness. The opposite would mean unstable and insecure future, growing production costs because of dynamic energy prices and problems in terms of climate changes.

Bulgarian economy is strongly dependent on tourism and agriculture. These two sectors show enormous potential for developing 'green economy'. Organic agriculture as a sector provides various opportunities due to the well-established traditions. The production of oil-yielding crops, fruit, vegetables, wine, and meat has always had excellent world markets. Adequate macro-economic policy aiming at developing these sectors would serve as an additional incentive for creating competitive advantage. What would really stimulate and intensify the development of this branch is the establishment of a national fund with the aim to finance the development of new environmental technology and innovation. Eco fees (including the carbon dioxide tax) can contribute significantly to this fund. Stimulating the development of 'green' production should involve different fiscal and other economic instruments.

17. Иванова, В., Е. Сотирова (2014) Предизвикателства пред макрополитиката за устойчиво развитие в селското стопанство (на примера на биоземеделието в България), in Science, Policy and Politics of Modern Agricultural System, Ed. Mohamed Behnassi et al., Springer, 2014, ISBN 978-94-007-7956-3, pp.15-29

Всички правителствени мерки за преодоляване на последиците от световната икономическа криза трябва да бъдат ориентирани към насочване на икономиката към устойчиво развитие и нисък интензитет на въглеродните емисии. От своя страна това несъмнено води до засилване на икономическата конкурентоспособност. Противното би означавало нестабилно и несигурно бъдеще, нарастващи производствени разходи в резултат на динамичните цени на енергията и проблеми по отношение на климатичните промени.

Българската икономика е силно зависима от туризма и селското стопанство. Тези два сектора показват огромен потенциал за развитие на "зелена икономика". Биологичното земеделие като сектор предоставя различни възможности поради утвърдените традиции. Производството на маслодайни култури, плодове, зеленчуци, вино и месо винаги е имало отлични световни пазари. Адекватна макроикономическа политика, насочена към развитието на тези сектори, би послужила като допълнителен стимул за създаване на конкурентни предимства. Това, което наистина би стимулирало и засилило развитието на този отрасъл, е създаването на национален фонд с цел финансиране на разработването на нови екологични технологии и иновации. Екологичните такси (включително и данък върху въглеродния диоксид) могат да допринесат значително за този фонд. Стимулирането на развитието на "зеленото" производство следва да включва различни фискални и други икономически инструменти.

18. Иванова, В. (2019) За необходимостта от Европейски банков съюз, в „Стабилност и сигурност на банковата система на България за периода след 2012г.“, колектив, Издателски комплекс-УНСС, С.2019, ISBN 978-619-232-210-6, стр.79-111

Тази колективна монография е разработена като научен проект, финансиран от НИД-УНСС и има за цел да изясни въпросите за стабилността и сигурността на банковата система в България след световната икономическа криза(2008) и дълговата криза в Евронзоната(2010). Разработката е структурирана в две части – Стабилност на банковата система в България и част втора – Сигурност на банковата система. Участието на автора е в част първа, глава втора «Външни фактори на стабилността» Изследвано е влиянието на отвореността на сектора към европейските аналогични структури и в частност участието в Европейския банков съюз(ЕБС). Подробно са

изяснени същността, ефектите, ползите и негативните въздействия от предстоящото присъединяване към ЕБС за функционалната стабилност на българския банков сектор. Направените изводи сочат по-скоро доминация на положителните последици от подобно интегриране и допълнителния репутационен ефект.

18. Ivanova, V. (2019) On the necessity of a European Banking Union, in "Stability and security of the banking system of Bulgaria for the period after 2012", collective, Publishing complex-UNWE, S.2019, ISBN 978-619-232-210-6, pp. 79-111

This collective monograph was developed as a research project, funded by the National Research Council-UNWE and aims to clarify the issues of stability and security of the banking system in Bulgaria after the global economic crisis (2008) and the Eurozone debt crisis (2010). The paper is structured in two parts - Stability of the banking system in Bulgaria and part two - Security of the banking system. The author's contribution is in part one, chapter two "External factors of stability" The impact of the sector's openness to European analogous structures and in particular participation in the European Banking Union (EBU) is studied. The nature, effects, benefits and negative impacts of the forthcoming accession to the EBS on the functional stability of the Bulgarian banking sector are detailed. The conclusions point rather to the dominance of the positive consequences of such integration and the additional reputational effect.

19. Иванова, В.(2013) Екофискалната политика като инструмент за устойчиво развитие(на примера на ЕС), в Устойчиво развитие и конкурентоспособност на българската икономика, колектив, Издателски комплекс-УНСС, С.2013, ISBN 978-954-644-329-8, стр. 227-261

В тази колективна монография, посветена на въпросите на устойчивото развитие и отражението върху конкурентоспособността на българската икономика, авторът участва с глава „Екофискалната политика като инструмент за устойчиво развитие(на примера на ЕС)“. В нея екофискалната политика е разгледана като неотменен инструмент на макрополитиките за устойчиво развитие. Нейната същност и възможности са разгледани през призмата на лост не просто за санкционоране, но най-вече за промяна в поведението на стопанските субекти. Направен е подробен анализ на типологията на екоданъците и преглед на реформите в екофискалната политика в страните от ЕС, започнали през средата на 90-те години на миналия век и провеждани с пазлична скорост и ефект. Застъпва се тезата за нуждата от хармонизиране на реформите и се лансира идеята за единна екофискална политика, в контекста на анализа на голямото разнообразие на практиките в отделните страни и отрасли. Анализира се идеята за въвеждането на общоевропейски данък върху емисиите на въглероден диоксид, като се акцентира върху възможните последици от подобен данък, евентуалните пречки и ефекти. Направени са и заключения за необходимостта от смяна на парадигмата в България и ускоряване на прехода към ефективна екофискална система, която да насърчава прехода към зелена икономика и устойчиво производство и потребление.

19. Ivanova, V. (2013) Eco-fiscal policy as an instrument for sustainable development (on the example of the EU), in Sustainable Development and Competitiveness of the Bulgarian Economy, collective, Publishing Complex-UNWE, S.2013, ISBN 978-954-644-329-8, pp. 227-261

In this collective monograph, dedicated to the issues of sustainable development and the impact on the competitiveness of the Bulgarian economy, the author contributes with a chapter "Eco-fiscal policy as an instrument for sustainable development (on the example of

the EU)". In it, ecofiscal policy is considered as an indispensable instrument of macro policies for sustainable development. Its nature and possibilities are examined through the prism of a lever not just for sanctioning, but especially for changing the behaviour of economic actors. A detailed analysis of the typology of eco-taxes and a review of eco-tax policy reforms in EU countries, which started in the mid-1990s and were implemented with varying speed and effect, are presented. It argues for the need to harmonise reforms and puts forward the idea of a single eco-fiscal policy in the context of an analysis of the wide diversity of practices across countries and sectors. The idea of introducing a Europe-wide carbon tax is analysed, focusing on the possible consequences of such a tax, possible obstacles and effects. Conclusions are also drawn on the need for a paradigm shift in Bulgaria and an acceleration of the transition to an effective eco-fiscal system that would promote the transition to a green economy and sustainable production and consumption.

20. Иванова, В.(2009) Сравнителен анализ на показателите за устойчиво развитие в страните от ЕС, в "Макроикономическа политика за устойчиво развитие на България", колектив, УИ "Стопанство", С., 2009, ISBN 987-954-644-075-4, стр.27-57

Колективната монография "Макроикономическа политика за устойчиво развитие на България" е посветена на важна и актуална за България проблематика – тази за устойчивото развитие и необходимите за това макроикономически политики. Разработената от автора глава трета "Сравнителен анализ на показателите за устойчиво развитие в страните от ЕС" обхваща анализ на необходимостта от промяна в Лисабонската стратегия, която да ускори трансформацията на европейската икономика и да спомогне за превръщането на Съюза в динамично развиваща се и конкурентноспособна икономическа общност, както и по-привлекателно място за инвестиции и труд. През анализ на основни макроиндикатори за периода 2000-2007 година се правят изводи за необходимостта от реформи и активни макрополитики с цел достигане на целите на Лисабонската стратегия и утвърждаването на модел на устойчиво развитие. Като важен аспект на промяната се извежда екологичният- борба с климатичните промени, енергийната политика, екоиновациите и ресурсоефективността.

20. Ivanova, V. (2009) Comparative analysis of sustainable development indicators in EU countries, in "Macroeconomic policy for sustainable development of Bulgaria", collective, University of Economics, S., 2009, ISBN 987-954-644-075-4, pp.27-57.

The collective monograph "Macroeconomic Policy for Sustainable Development in Bulgaria" is dedicated to an important and topical issue for Bulgaria - the sustainable development and the macroeconomic policies necessary for this. The third chapter "Comparative Analysis of Sustainable Development Indicators in the EU Countries", developed by the author, covers an analysis of the need for a change in the Lisbon Strategy to accelerate the transformation of the European economy and to help the Union become a dynamically developing and competitive economic community, as well as a more attractive place for investment and work. Through an analysis of the main macro indicators for the period 2000-2007, conclusions are drawn on the need for reforms and active macro policies in order to achieve the Lisbon Strategy objectives and promote a model of sustainable development. The environmental aspect is highlighted as an important aspect of change - combating climate change, energy policy, eco-innovation and resource efficiency.

21. Иванова, В.(2009) Използване на екофискалната политика като инструмент за устойчиво развитие, в "Макроекономическа политика за устойчиво развитие на България", колектив, УИ "Стопанство", С., 2009, ISBN 987-954-644-075-4, стр.110-136

В рамките на колективна монография "Макроекономическа политика за устойчиво развитие на България", разработена от екип изследователи, в представената от автора глава седма "Използване на екофискалната политика като инструмент за устойчиво развитие" се прави синтез на инструментите на екофискалната политика като елемент на политиката за устойчиво развитие. Акцентът се поставя не толкова върху екоданъците(елемент на негативната екофискална политика), колкото върху инструментите с позитивно въздействие - помощи за опазване на околната среда, публични разходи за научно-изследователски проекти с екологична насоченост, екологотивиращи субсидии и др. Подробно е анализирана българската практика и са направени изводи и препоръки за повишаване на ефективността на екофискалната политика у нас, но в контекста на общата фискална политика и разглеждана като интегрална част от фискалната система.

21. Ivanova, V. (2009) The use of eco-fiscal policy as a tool for sustainable development, in *Macroeconomic Policy for Sustainable Development of Bulgaria*, collective, University of Economics, S., 2009, ISBN 987-954-644-075-4, pp.110-136.

In the framework of a collective monograph "Macroeconomic Policy for Sustainable Development in Bulgaria", developed by a team of researchers, in the chapter seven "Use of Ecofiscal Policy as an Instrument for Sustainable Development" presented by the author, a synthesis of the instruments of ecofiscal policy as an element of sustainable development policy is made. The focus is not so much on eco-taxes (an element of negative eco-fiscal policy), but on instruments with a positive impact - aid for environmental protection, public spending on environmentally oriented research projects, eco-incentive subsidies, etc. The Bulgarian practice is analysed in detail and conclusions and recommendations are drawn for increasing the effectiveness of ecofiscal policy in Bulgaria, but in the context of the general fiscal policy and considered as an integral part of the fiscal system.

ДОКЛАДИ ОТ НАУЧНИ КОНФЕРЕНЦИИ, ПУБЛИКУВАНИ В РЕЦЕНЗИРАНИ СБОРНИЦИ/ REPORTS FROM SCIENTIFIC CONFERENCES PUBLISHED IN PEER-REVIEWED PROCEEDINGS

22. Ivanova, V., E.Sotirova(2017) EFFECTS OF THE BULGARIAN BANKING SECTOR JOINING THE EUROPEAN BANKING UNION, in *Proceedings of SOCIO-INT-4th International Conference on Education, Social Sciences and Humanities 10-12 July 2017- Dubai, UAE, p.825-833, ISBN: 978-605-82433-1-6 <https://www.webof-science.com/wos/woscc/full-record/WOS:000438487400123?SID=EUW1ED0D99GLu1qDLIbV1CoG1chzA>(Web of Science)*

The development of the Bulgarian banking system is a complex and dynamic process that is driven by the effect of both internal and external factors. The country's membership in the EU favours inflow of foreign capital into the system in the form of the purchases of most Bulgarian commercial banks. The domination of European capital forms a number of positives but also possibilities for distress by line of ownership. As a Member State of the EU with derogation, Bulgaria does not participate in the European Monetary Union.

However, apart from the choice of the euro as a nominal anchor of the Currency Board, it can also be observed that there is tighter integration with the European financial system and, over the last few years, government declarations expressing the desire to become a full member of the Eurozone. That leads to commitments that demonstrate the viewpoint that it is possible to achieve significant improvements of the main dimensions of the system's functionality while also increasing its credibility in the eyes of Bulgarian consumers of bank services and European investors. In 2014, the Bulgarian bank system faced a serious challenge – the crisis surrounds Corporate Commercial Bank (CCB), one of its biggest commercial banks. The goal of this article is to examine the methods, effectiveness, and costs of stabilizing the system. At the same time, the authors also examine the approaches that would have been applicable to the same situation had the country been a member of the European Banking Union and had CCB been under the Single Supervisory Mechanism. The task, based on the above-mentioned case, is to evaluate the positives and potential negatives of Bulgaria joining the Banking Union and to support membership in the European Banking Union. That would contribute towards additional stabilization of the Bulgarian banking sector and more effective resolution of capital adequacy issues, liquidity, solvency, and security.

22. Иванова, В., Е. Сотирова (2017) Ефекти от присъединяването на българския банков сектор към Европейския банков съюз, in *Proceedings of SOCIOINT-4th International Conference on Education, Social Sciences and Humanities 10-12 July 2017- Dubai, UAE*, p.825-833, ISBN: 978-605-82433-1-6(Web of Science)

Развитието на банковата система на България е сложен и динамичен процес, предопределен от действието на фактори с вътрешен и външен характер. Членството на страната в ЕС благоприятства прилива на чужд капитал в системата чрез покупката на повечето български банки. Доминирането на европейски капитал формира редица позитиви, но и предполага възможност за неблагоприятния, когато чуждестранната банка изпитва проблеми.

Като страна-член на ЕС с дерогация България не участва в Европейския монетарен съюз. Но от друга страна, изборът на еврото за валутна котва на Паричния съвет, тясното интегриране на страната в европейската финансова система и декларираното от правителствата през последните години желание за пълноправно членство в Еврзоната, с всички произтичащи от това ангажименти дава основания да се смята, че това значително би подобрило основните измерения във функционирането на системата и би засилило доверието в нея от страна на българските потребители на банкови услуги и на европейските инвеститори. През 2014 година банковата система на България бе изправена пред едно сериозно изпитание – кризата с Корпоративна търговска банка (КТБ), една от големите български банки. Целта на настоящата статия е да се изследват начините, ефективността и цената, която беше платена за стабилизиране на системата. Паралелно с това се анализират подходите, които биха се приложили към същата тази ситуация, ако страната беше член на Европейския банков съюз и КТБ подлежеше на надзор в рамките на Единния надзорен механизъм. Задачата е въз основа на конкретния казус да се оценят позитивите и евентуалните негативи от присъединяването към Банковия съюз и да се подкрепи идеята за членство в Европейския банков съюз, което би допринесло за допълнително стабилизиране на банковия сектор на България и по-ефективно решаване на проблемите с капиталовата адекватност, ликвидността, платежоспособността и сигурността.

23. Ivanova, V., I. Slavova (2019) CIRCULAR ECONOMY AND ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY – A SYMBIOSIS FOR A COMPANY'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT, *Proceedings of INTCESS 2019- 6th International Conference on*

Education and Social Sciences, 4-6 February 2019- Dubai, p.749-756, ISBN: 978-605-82433-5-4<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000466587100097?SID=EUW1ED0D99GLu1qDLIbV1CoGIchzA> (Web of Science)

The growing consumption of resources and the environmental consequences it gives rise to require a change in the economic model. The concept of circular economy, as part of this change, is directed towards reducing energy consumption, creating sustainable production, dramatic reduction of waste generation and further increase of the capacities for their recycling and re-use. This allows the gradual transformation of production into a resource-efficient, environmentally friendly, competitive, and low-carbon process. This study on the leading mining company in Bulgaria, Dundee Precious Metals Chelopech EAD for the 2011-2017 period, shows that the continuous process of improving the efficiency of the resources used in ore mining and processing and increasing the degree to which they are re-used as a result of implemented environmentally responsible business practices based on the circular economy principles create opportunities for business sustainability in its three dimensions – reducing environmental impact, improving working conditions and care for society, achieving significant economic and environmentally sustainable results. The aim of this report is to demonstrate the link between a company's economic and environmental sustainability and the results of implementing environmentally responsible practices based on the circular economy principles. The analysis shows that thanks to the innovative methods applied in the company's management and investments made in environmentally friendly and resource-efficient technologies, the company managed to change from a losing, decapitalized and unattractive one into a modern, sustainable, and leading company in the mining industry.

23. Иванова, В., И. Славова (2019) КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА И ЕКОЛОГИЧНАТА ОТГОВОРНОСТ - СИМБИОЗА ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА КОМПАНИЯТА, Сборник с доклади от INTCESS 2019- 6-та международна конференция по образование и социални науки, 4-6 февруари 2019- Дубай, стр.749-756, ISBN: 978-605-82433-5-4 (Web of Science)

Нарастващото потребление на ресурси и последиците за околната среда, които то поражда, изискват промяна на икономическия модел. Концепцията за кръговата икономика, като част от тази промяна, е насочена към намаляване на потреблението на енергия, създаване на устойчиво производство, драстично намаляване на генерирането на отпадъци и по-нататъшно увеличаване на капацитета за тяхното рециклиране и повторно използване. Това позволява постепенното трансформиране на производството в ресурсно ефективен, екологичен, конкурентен и нисковъглероден процес. Настоящото изследване на водещото миннодобивно дружество в България "Дънди Прешъс Металс Челопеч" ЕАД за периода 2011- 2017 г. показва, че непрекъснатият процес на подобряване на ефективността на използваните ресурси при добива и преработката на руди и увеличаване на степента на повторното им използване в резултат на прилаганите екологично отговорни бизнес практики, основани на принципите на кръговата икономика, създават възможности за устойчивост на бизнеса в трите му измерения - намаляване на въздействието върху околната среда, подобряване на условията на труд и грижа за обществото, като се постигат значителни икономически и екологично устойчиви резултати. Целта на настоящия доклад е да покаже връзката между икономическата и екологичната устойчивост на дадена компания и резултатите от прилагането на екологично отговорни практики, основани на принципите на кръговата икономика. Анализът показва, че благодарение на иновативните методи, прилагани в управлението на компанията, и инвестициите,

направени в екологосъобразни и ресурсоефективни технологии, компанията е успяла да се превърне от губеща, декапитализирана и непривлекателна в модерна, устойчива и водеща компания в минната индустрия.

24. Ivanova, V., N. Sterev(2019)FROM SUSTAINABILITY TO A MODEL OF CIRCULAR ECONOMY-THE EXAMPLE OF BULGARIA, *Proceedings of INTCESS 2019-6th International Conference on Education and Social Sciences, 4-6 February 2019- Dubai, p.757-766, ISBN: 978-605-82433-5-4* <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000466587100098> Ref Web of Science

The concept of a circular economy is a closed cycle covering each of the three areas: the supply and responsible choice of the producers, the demand and the consumer behaviour and the waste management. To successfully meet the EU's resource efficiency targets by 2030, the transition to a circular economy model should become a state priority. This implies that the concept should be expanded not only to waste reduction and recycling, but also to the disruption of the dependence between economic growth and waste production, as well as the consumption of resources. The purpose of this paper is to analyse how far in Bulgaria is done the transition from a sustainable economy model to a circular economy, while making a comparison with the EU and to prove the need for an accelerated implementation of adequate measures on the part of public authorities to promote such a change. This work is based on a descriptive analysis of secondary data on the performance of the indicators of circular economy and sustainable development. The research and analytical methods used for the development of the paper involve graphical and table presentation of statistical data and survey of available analytical research on the topic. The analysis shows the presence of a certain delay compared to the EU average indicators as well as unused opportunities not only related to more efficient use of resources, but also to a radical change in the business model. Companies could seriously reduce their costs, improve their competitiveness, and export potential if they implement new business practices and new innovative technologies – in the same time resource saving and environmentally friendly. The conclusions reached indicate the existence of several obstacles that delay the transition to a model of a real circular economy. The concept needs to be expanded not only to waste reduction and recycling, but also to consumer awareness, extension of the product lifecycle, breaking the link between economic growth and waste generation. This calls for accelerating the reform of eco-fiscal and innovative government policies. The added value of the article is not only the analytical consideration of the problems, but mostly in drawing up recommendations for future measures.

24. Иванова,В., Н.Щерев(2019)ОТ УСТОЙЧИВОСТ ДО МОДЕЛ НА КРЪГОВА ИКОНОМИКА-ПРИМЕРЪТ НА БЪЛГАРИЯ, Сборник с доклади от INTCESS 2019- 6-та международна конференция по образование и социални науки, 4-6 февруари 2019- Дубай, стр.757-766, ISBN: 978-605-82433-5-4(Web of Science)

Концепцията за кръгова икономика е затворен цикъл, обхващащ всяка от трите сфери: предлагането и отговорния избор на производителите, търсенето и поведението на потребителите и управлението на отпадъците. За да се постигнат успешно целите на ЕС за ефективно използване на ресурсите до 2030 г., преходът към модела на кръгова икономика трябва да се превърне в държавен приоритет. Това означава, че концепцията следва да се разшири не само до намаляване на отпадъците и рециклиране, но и до прекъсване на зависимостта между икономическия растеж и производството на отпадъци, както и потреблението на ресурси. Целта на настоящата статия е да се анализира доколко в България е осъществен преходът от устойчив модел на икономиката към кръгова икономика, като се направи сравнение с ЕС и се докаже необходимостта от ускорено прилагане на адекватни мерки от страна на публичните

власти за насърчаване на подобна промяна. Този труд се основава на дескриптивен анализ на вторични данни за изпълнението на показателите за кръгова икономика и устойчиво развитие. Изследователските и аналитичните методи, използвани за разработването на работата, включват графично и таблично представяне на статистически данни и проучване на наличните аналитични изследвания по темата. Анализът показва наличието на известно забавяне в сравнение със средните показатели за ЕС, както и неизползвани възможности, свързани не само с по-ефективно използване на ресурсите, но и с радикална промяна на бизнес модела. Предприятията биха могли сериозно да намалят разходите си, да подобрят конкурентоспособността си и експортния си потенциал, ако прилагат нови бизнес практики и нови иновативни технологии - в същото време ресурсоспестяващи и щадящи околната среда. Направените заключения показват наличието на няколко пречки, които забавят прехода към модела на реална кръгова икономика. Необходимо е концепцията да се разшири не само до намаляване на отпадъците и рециклиране, но и до осведоменост на потребителите, удължаване на жизнения цикъл на продуктите, прекъсване на връзката между икономическия растеж и генерирането на отпадъци. Това налага ускоряване на реформата на екологосъобразните и иновативните държавни политики. Добавената стойност на статията е не само в аналитичното разглеждане на проблемите, но най-вече в изготвянето на препоръки за бъдещи мерки.

25. Иванова, В. (2018) НАСЪРЧАВАНЕ НА ЕКОИНОВАЦИИТЕ И „ЗЕЛЕНИТЕ“ ТЕХНОЛОГИИ – ПЪТ ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ НА НОВ СОЦИАЛНО-ЕКОЛОГИЧЕН МОДЕЛ НА РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ, в Сборник доклади от научна конференция "Икономически и управленски политики и предизвикателства: към Индустрия 4.0 - технология или идеология“, ИК-УНСС, С.2018, ISBN 978-954-9399-51-6, стр.222-235

Осъзнаването на факта, че търсенето на екологични продукти непрекъснато расте и възможностите за обслужване на „зелените пазари“ трябва да го следват е от съществено значение за успешното бъдещо икономическо развитие. За да се отговори на тези предизвикателства се изискват дълбоки, структурни трансформации, използване на нови, адаптирани към нуждите на XXI век технологии, иновации и създаването на нови продукти и услуги, гарантиращи възможност за устойчиво развитие. Амбициозната и успешна политика за утвърждаване на принципите на зелената икономика е не само възможност, но и императивна нужда за модернизирание на икономиката. Тази политика трябва да може да предостави на реалния сектор ясни и точни норми и правила, свързани с екоиновациите. Това е от особено значение като по отношение на конкурентоспособността, така и с оглед нуждите от повече екологосъобразност и опит за решаване на част от глобалните екологични проблеми. Насърчаването на екологично-ефективните иновации очевидно е възможност за дейност, изгодна за всички участващи страни, която трябва да бъде използвана пълноценно с оглед изпълнението на целите на “Европа 2020”. Иновациите, които способстват за намаляване на замърсяването на околната среда, внедряване на продукти, чието производство поглъща по-малко ресурси, и по-ефективно управление на ресурсите, способстват и ускоряването на растежа и увеличаването на заетостта, като в същото време създават възможности за преодоляване на зависимостта на икономическия растеж от усвояването на ресурси и замърсяването. Цел на настоящото изследване е да анализира мерките, които публичните власти трябва да предприемат за да ускорят екологичната трансформация на производството и да стимулират пазарната реализация на екологично-ефективни иновации. Едновременно с това се търсят нови подходи за насърчаване на нови технологии и иновативни екологоощадящи производства.

25. Ivanova, V. (2018) STRENGTHENING ECOINNOVATION AND GREEN TECHNOLOGIES - A WAY TO ESTABLISH A NEW SOCIAL-ECOLOGICAL MODEL OF DEVELOPMENT IN BULGARIA, in Proceedings of the Scientific Conference "Economic and Managerial Policies and Challenges: towards Industry 4.0 - Technology or Ideology", IC-UNWE, S.2018, ISBN 978-954-9399-51-6, pp.222-235

Awareness of the fact that demand for green products is continuously growing and the opportunities to serve green markets must follow is essential for successful future economic development. To meet these challenges requires deep, structural transformations, the use of new technologies adapted to the needs of the 21st century, innovation and the creation of new products and services that guarantee the possibility of sustainable development. An ambitious and successful policy to promote the principles of the green economy is not only an opportunity but also an imperative need to modernise the economy. This policy must be able to provide the real sector with clear and precise norms and rules relating to eco-innovation. This is of particular importance both in terms of competitiveness and in view of the need for more environmental friendliness and expertise to solve some of the global environmental problems. The promotion of eco-efficient innovation is clearly an opportunity for win-win activity that must be fully exploited in order to meet the Europe 2020 objectives. Innovations that contribute to reducing pollution, introducing products whose production absorbs fewer resources and managing resources more efficiently also help to accelerate growth and increase employment, while creating opportunities to overcome the dependence of economic growth on resource absorption and pollution. The aim of this study is to analyse the measures that public authorities should take to accelerate the environmental transformation of production and to stimulate the market realisation of eco-efficient innovations. At the same time, new approaches are sought to promote new technologies and innovative environmentally friendly production.

26. Иванова, В. (2017) Реформата в екофискалната политика като инструмент за „зелена трансформация“ на икономиката, в Сборник доклади от научна конференция "Икономически предизвикателства: миграция, глобализация, устойчивост, политики“, ИК-УНСС София, 2017, стр. 271-280, ISBN 978-954-644-986-3

Цел на настоящето изследване е да очертае нуждата от екофискална реформа, ориентирана към изграждане на нов модел на развитие, в основата на който стои едно по-балансирано отношение към околната среда, представено чрез приоритетното развитие на отраслите на зелената икономика. Въвеждането на екоданъчните цели да накара икономическите субекти да поемат тежестта на разходите по отстраняване на замърсяването. В този смисъл те са санкция и поради тази причина са инструмент от по-висш ранг (и следователно по-ефективни) от административните норми и разпоредби. Но и тяхното използване има смисъл само ако довеждат до промяна в поведението на фирмите и домакинствата и подтикват към по-рационални модели на поведение. Екофискалната политика се нуждае от реформа. Целта на тази реформа е да даде тласък от една страна на данъчна система, благоприятстваща икономическия растеж и от друга страна, стимулираща по-ефективното използване на ресурсите.

26. Ivanova, V. (2017) Eco-fiscal policy reform as a tool for "green transformation" of the economy, in Proceedings of the scientific conference "Economic challenges: migration, globalization, sustainability, policies", IC-UNWE Sofia, 2017, pp.271-280, ISBN 978-954-644-986-3

The aim of the present study is to outline the need for an eco-fiscal reform oriented towards the construction of a new development model based on a more balanced attitude towards the environment, represented by the priority development of the green economy sectors. The introduction of eco-taxes is intended to make economic operators bear the burden of the costs of removing pollution. In this sense, they are a sanction and are therefore a superior (and therefore more effective) instrument than administrative rules and regulations. But their use also only makes sense if they bring about a change in the behaviour of firms and households and encourage more rational patterns of behaviour. Eco-fiscal policy needs reform. The aim of this reform is to give impetus to a tax system that is conducive to economic growth on the one hand, and to more efficient use of resources on the other.

27. Иванова, В. (2016) Зелените работни места – една възможна алтернатива за формиране на социално-екологичен модел на развитие в България, , в Сборник доклади от научна конференция "Икономически предизвикателства: Растеж, дисбаланси, устойчиво развитие" ИК- УНСС, ISBN 978-954-644-834-7 София,2016 с. 299-307

Както всяка дълбока трансформация на моделите на производство и потребление, екологичната трансформация води до загуба на работни места в секторите, чиито технологии са остарели или твърде скъпи в новата система на относителни цени. От друга страна, нови източници на заетост се създават чрез развитието на други сектори на дейност, в производството на възобновяема енергия, в строителната индустрия – с оглед подобряване на енергийните характеристики на сградния фонд, в рециклирането на материали и оползотворяването на отпадъци, в поддръжката на оборудване, което ще замени това за еднократна употреба или бързо остаряващо, което днес доминира в повечето области на потребление.

Като цяло новосъздадените работни места ще бъдат по-квалифицирани от закритите. Поради това екологичната трансформация създава нови предизвикателства по отношение на обучението на работната сила. Цел на настоящата разработка е на базата на анализ на потенциала на секторите, генериращи зелен икономически растеж и с възможности за разкриване на зелени работни места, да се очертае нуждата от реформа на пазара на труда и да се изведат конкретните мерки и препоръки за стимулиране развитието му и прилагането на по-ефективна секторна политика

27. Ivanova, V. (2016) Green jobs - a possible alternative for the formation of a social-ecological model of development in Bulgaria, in Proceedings of the scientific conference "Economic challenges: growth, imbalances, sustainable development" IC- UNWE, ISBN 978-954-644-834-7 Sofia,2016 p. 299-307

Like any profound transformation of production and consumption patterns, the ecological transformation leads to job losses in sectors whose technologies are outdated or too expensive in the new system of relative prices. On the other hand, new sources of employment are being created through the development of other sectors of activity, in the production of renewable energy, in the construction industry - with a view to improving the energy performance of the building stock, in the recycling of materials and the recovery of waste, in the maintenance of equipment that will replace that disposable or rapidly obsolete which today dominates most areas of consumption.

In general, the new jobs created will be more skilled than the jobs lost. The environmental transformation therefore creates new challenges in terms of workforce training. The objective of this paper is to outline the need for labour market reform based on an analysis of the

potential of sectors generating green economic growth and with opportunities for green job creation, and to derive concrete measures and recommendations to stimulate its development and implement more effective sectoral policies.

28. Иванова, В. (2007) Необходимост от промяна в икономическата политика на ЕС за реализиране на стратегията за устойчиво развитие, в Сборник доклади от международна научна конференция „Икономически политики за устойчиво развитие“, УИ "Стопанство", С. 2007, ISBN 978-954-494-985-3 стр.240-250

По своя характер устойчивото развитие поставя на изпитание всяко управление. Ако Европа не успее бързо да се адаптира, да моделира своите системи и да постигне растеж и заетост, тя няма да отстои направения избор. Анализират се причините за слабите резултати и на Лисабонската стратегия и на Стратегията за устойчиво развитие. Изведени са основни насоки за промяна, насочени към по-добро интегриране на новите приоритети (екологична и социална устойчивост) в досегашните макрополитики. Акцентира се и върху необходимостта от принципно нова схема на организация и функциониране на структурните и кохезионния фонд, както и евентуално ново поколение структурни фондове, интегриращи по-тясно устойчивото развитие.

28. Ivanova, V. (2007) Necessity of change in the EU economic policy for the implementation of the sustainable development strategy, in Proceedings of the International Scientific Conference "Economic Policies for Sustainable Development", University of Economics, S. 2007, ISBN 978-954-494-985-3 pp.240-250

By its very nature, sustainable development challenges all governance. If Europe fails to adapt quickly, model its systems, and achieve growth and jobs, it will not stand for the choices it has made. The reasons for the poor performance of both the Lisbon Strategy and the Sustainable Development Strategy are analysed. Key directions for change are outlined, aimed at better integrating new priorities (environmental and social sustainability) into existing macro policies. Emphasis is also placed on the need for a fundamentally new scheme of organisation and functioning of the Structural and Cohesion Funds, and possibly a new generation of Structural Funds integrating sustainable development more closely.

29. Иванова, В. (2014) Нуждата от насърчителна макроикономическа политика за развитие на "зелената икономика" в България, в Сборник доклади от международна научна конференция „Икономика и общество: Глобални и регионални предизвикателства пред България“, ИК-УНСС, ISBN 978-954-644-580-3 София, 2014 стр. 138-145 .

В разработката се обосновава необходимостта от преосмисляне на досегашния модел на икономическо развитие, който в много голяма степен е изчерпил своя потенциал и все по-трудно може да отговори на новите реалности и предизвикателства. Посочва се нуждата от дълбоки, структурни трансформации в икономиката, за да се гарантира възможност за устойчиво развитие. Изведен е комплекс от мерки в три основни насоки: сериозни стимули за научноизследователската и развойна дейност в областта на зелените технологии; развитие на националните пазари; подкрепа на МСП, работещи в зелени отрасли.

29. Ivanova, V. (2013) The need for an encouraging macroeconomic policy for the development of the green economy in Bulgaria, in Proceedings of the International Scientific

Conference "Economy and Society: Global and Regional Challenges for Bulgaria", EC-UNWE, ISBN 978-954-644-580-3 Sofia, 2013p. 138-145

The paper motivates the need to rethink the current model of economic development, which has largely exhausted its potential and is increasingly unable to respond to new realities and challenges. It points to the need for deep, structural transformations in the economy to ensure the possibility of sustainable development. A set of measures is outlined along three main lines: strong incentives for research and development in green technologies; development of national markets; support for SMEs working in green industries. The crucial role of the government in accelerating the green transition is also emphasised.

30. Ivanova, V. (2010) Les enjeux de la politique macroéconomique pour un développement durable (le cas de la Bulgarie) in *Proceedings of CEDIMES, XXe Colloque fédérateur, 8-10/11/2010, Québec, OC, Canada, pp.314.1-314.21*

L'objectif de cette analyse est de présenter l'état actuel des réalisations de la Bulgarie dans la transition vers une transformation de l'économie durable, respectueuse de l'environnement et de la cohésion sociale, et en relation avec la mise en œuvre des objectifs d'Europe 2020. L'idée est de suggérer la nécessité de réformer l'ensemble de la politique et en particulier la politique environnementale. En présentant les avantages au niveau microéconomique et les effets possibles au niveau macroéconomique, il démontre le retard et le manque de stratégie à long terme des politiques éco-innovantes et technologiques bulgares.

30. Иванова, В. (2010) Предизвикателства пред макроикономическата политика за устойчиво развитие (на примера на България), в *Proceedings of CEDIMES, XXe Colloque fédérateur, 8-10/11/2010, Québec, OC, Canada, pp.314.1-314.21*

Целта на този анализ е да представи актуалното състояние на постигнатото от България в прехода към устойчива, екологична, социално кохезионна трансформация на икономиката и във връзка с изпълнението на целите на Европа 2020. Идеята е да се подсказва необходимостта от реформиране на цялата политика и в частност на екологичната. Чрез представяне на ползите на микроравнище и евентуалните ефекти на макрониво се доказва забавяне и липса на дългосрочна стратегия в българските екоинновативна и технологична политики.

31. Ivanova, V. (2021) The Circular Economy and the Opportunities for Green Recovery in Bulgaria, in ECONOMIC, REGIONAL AND SOCIAL CHALLENGES IN THE TRANSITION TOWARDS A GREEN ECONOMY Conference proceedings 30th of September 2021, Plovdiv, Bulgaria PLOVDIV UNIVERSITY PRESS 2021, ISBN (online) 978-619-7663-07-5 p.80-92

At the end of 2019, the European Commission presented its new long-term vision for the development of the EU. Built on the Sustainable Development Goals (SDGs), this transformation goes through a complete change in the production and territorial infrastructure. It covers a whole set of activities, new practices, and business models, interconnected, and hierarchically ordered, according to their contribution to optimizing the use of raw materials and energy. In order to successfully meet the EU's resource efficiency targets by 2030, the transition to a circular economy model should become a state priority. This implies that the concept should be expanded not only to waste reduction and recycling, but also to the disruption of the dependence between economic growth and waste production. The purpose of this paper is to systematize the benefits of the circular economy and analyse Bulgaria's progress in the transition to a circular model. The leading hypothesis is that accelerating environmental transformation can not only boost the recovery of the economy, but also lead to new competitive opportunities. Work is based on a descriptive analysis of

secondary data on the performance of the selected indicators of circular economy and comparative analysis within the EU member states. The analysis shows the presence of a certain delay compared to the EU average indicators as well as unused opportunities not only related to more efficient use of resources, but also to a radical change in the business model. This calls for accelerating the reform of eco-fiscal and innovative government policies. The added value of the article is not only the analytical consideration of the problems, but mostly in drawing up recommendations for future measures.

31. Ivanova, V. (2021) The Circular Economy and the Opportunities for Green Recovery in Bulgaria, in ECONOMIC, REGIONAL AND SOCIAL CHALLENGES IN THE TRANSITION TOWARDS A GREEN ECONOMY Conference proceedings 30th of September 2021, Plovdiv, Bulgaria PLOVDIV UNIVERSITY PRESS 2021, ISBN (online) 978-619-7663-07-5 p.80-92

В края на 2019 г. Европейската комисия представи новата си дългосрочна визия за развитието на ЕС. Изградена върху Целите за устойчиво развитие (ЦУР), тази трансформация преминава през пълна промяна в производствената и териториалната инфраструктура. Тя обхваща цял набор от дейности, нови практики и бизнес модели, взаимосвързани и йерархично подредени според приноса им за оптимизиране на използването на суровини и енергия. За да се постигнат успешно целите на ЕС за ефективно използване на ресурсите до 2030 г., преходът към модела на кръгова икономика трябва да се превърне в държавен приоритет. Това означава, че концепцията следва да се разшири не само до намаляване на отпадъците и рециклиране, но и до прекъсване на зависимостта между икономическия растеж и производството на отпадъци. Целта на настоящия документ е да систематизира ползите от кръговата икономика и да анализира напредъка на България в прехода към кръгов модел. Водещата хипотеза е, че ускоряването на екологичната трансформация може не само да стимулира възстановяването на икономиката, но и да доведе до нови конкурентни възможности. Работата се базира на описателен анализ на вторични данни за изпълнението на избраните показатели на кръговата икономика и сравнителен анализ в рамките на държавите членки на ЕС. Анализът показва наличието на известно забавяне в сравнение със средните показатели за ЕС, както и неизползвани възможности, свързани не само с по-ефективното използване на ресурсите, но и с радикална промяна на бизнес модела. Това налага ускоряване на реформата в областта на екофискалната и иновативната държавна политика. Добавената стойност на статията е не само в аналитичното разглеждане на проблемите, но най-вече в изготвянето на препоръки за бъдещи мерки.

32. Chipeva, S., Ivanova V.(2022) Through circular to low carbon economy – concept and evidences in the EU members Economic Studies Journal, vol:31, issue:, 2022, pages:, ISSN (online):0205-3292 (под печат)

Aim of study is to present opportunity the concept for circular economy to become a lever for the transition to low-carbon and environmental friendly economy. Correlation between key indicators for circular economy and change of GHG emissions in EU countries has been analyzed and series of econometric models have been developed. Analysis has been conducted for 4 sets of countries - Bulgaria, the EU countries as a whole and the communities of old and new members separately. Existence of untapped opportunities related not only to more efficient use of resources, but also to possibility of radical change in business models has been revealed in the analysis. The conclusions reached show that the concept needs to be extended so to breaking the relation between economic growth and waste production, as well as the potential to reduce GHG emissions.

32. Чипева, С., Иванова В.(2022) "От кръгова към нисковъглеродна икономика - концепция и резултати в членовете на ЕС" *Economic Studies Journal*, vol:31, issue:, 2022, pages:, ISSN (online):0205-3292 (под печат)

Целта на изследването е да представи възможността концепцията за кръгова икономика да се превърне в лост за преход към нисковъглеродна и екологична икономика. На базата на серия иконометрични модели е направен анализ на корелацията между ключовите показатели за кръгова икономика и изменението на емисиите на парникови газове в страните от ЕС. Изследването е извършено за 4 групи държави - България, държавите от ЕС като цяло и съответно групата на старите и новите страни-членки поотделно. Анализът разкрива съществуването на неизползвани възможности, свързани не само с по-ефективното използване на ресурсите, но и с възможността за радикална промяна на бизнес моделите. Направените заключения показват, че концепцията трябва да бъде разширена, така че да се прекъсне връзката между икономическия растеж и производството на отпадъци, както и потенциала за намаляване на емисиите на парникови газове.

УЧЕБНИЦИ/TEXTBOOKS

33. Иванова, В., Е.Сотирова (2015) Световна икономика, Изд. Тракия-М, С.2015 ISBN 987-619-7003-12-3

Учебникът по Световна икономика е предназначен за широк кръг читатели, интересувани се от проблемите на отворената икономика, промените в параметрите на макроикономическото равновесие и адаптирането на макрополитиките. Основната функция на това второ, преработено и допълнено издание е да обслужва базисния курс в бакалавърска степен. Но степента на задълбоченост на анализа позволява той да се ползва от студенти и в по-горните курсове на обучение. Авторското участие е с осем глави(50%). Глави шеста и седма са посветени на външнотърговската политика, инструментите за регулиране на обема на търговските потоци и анализ на ефектите върху националното благосъстояние. В глави осма и девета се разглеждат валутния пазар и международните валутни системи. Акцентът е поставен върху валутната политика като допълнение/алтернатива на търговската политика при регулиране на външните дисбаланси. Специално място е отредено в глава 10 и глава 14 на капиталовите пазари, възможностите за ефективна алокация на капиталовия фактор и произтичащите от динамиката и волатилността на капиталовите потоци опасности от пренос на смущения между две икономики при различни режими на валутен курс. С цел координиране и преодоляване на негативните последици от силната отвореност на икономиките и ефектите на глобализацията, в глава 11 е разгледана европейската икономическа конструкция и основополагащи принципи на функционалния механизъм на ЕС. Акцентът е поставен върху монетарния съюз и ефектите от неговото създаване.

В съдържателно отношение глава 16 обхваща въпроси, свързани с устойчивото развитие и необходимостта от промяна в регулаторните и макроикономическите политики на държавите, с цел постигане на целите на новото хилядолетие и успешна адаптация към климатичните промени. Специално място се отделя на специфични инструменти като екофискални мерки и търговия с емисионни разрешителни.

Към учебника има разработен и понятиен речник, дефиниращ основния категориален апарат. Това е едно допълнително улеснение за изучаващите тази материя.

33. Ivanova, V., E. Sotirova (2015) International Economics, Ed. Trakia-M, S.2015 ISBN 987-619-7003-12-3

The International Economics textbook is intended for a wide range of students interested in open economy issues, changes in macroeconomic equilibrium parameters and macroeconomic policy adjustment. The main function of this revised and expanded second edition is to serve as a basic undergraduate course. But the depth of the analysis allows it to be used also for students in graduate courses. The author's contribution is eight chapters (50%). Chapters six and seven are dedicated to foreign trade policy, instruments for regulating the volume of trade flows and analysis of the effects on national welfare. Chapters eight and nine deal with the foreign exchange market and international monetary systems. The focus is on exchange rate policy as a complement/alternative to trade policy in the adjustment of external imbalances. Special attention is given in Chapters 10 and 14 to capital markets, the possibilities for efficient allocation of capital and the risks of transmission of disturbances between two economies under different exchange rate regimes arising from the dynamics and volatility of capital flows. In order to coordinate and overcome the negative consequences of the high openness of economies and the effects of globalisation, Chapter 11 discusses the European economic construction and the underlying principles of the EU's functional mechanism. The focus is on monetary union and the effects of its creation.

In terms of content, Chapter 16 covers issues related to sustainable development and the need to change countries' regulatory and macroeconomic policies in order to achieve the Millennium Development Goals and to successfully adapt to climate change. Particular attention is given to specific instruments such as eco-fiscal measures and emissions trading.

A glossary defining the basic categorical apparatus has been developed to accompany the manual. This is an additional facility for students of the subject.

34. Савов, С., Р. Гечев, В. Иванова, Е.Сотирова (2006) Световна икономика, 6. прераб. и доп. изд., София: УИ „Стопанство”, 2006, ISBN 954-494-714-0

Този учебник по Световна икономика следва традиционно възприетата структура на подобни учебни пособия – от класическите и съвременни теории за международната търговия, формите и инструментите на търговската политика, през анализа на международния валутен пазар и международната валутна система, свързаните с това международни капиталови потоци и техните форми, до макроикономическата политика при отворена икономика и влиянието върху нея на участието в различни форми на интеграционни структури. Авторското участие е именно в тази част- глава 16(Европейски монетарен съюз). Изясняват се същността и подходите за изграждане на такъв съюз. Представени са перспективите за развитие на европейски монетарен съюз , единната валута и ролята на ЕЦБ. Дискутират се и възможностите за разширяване на Еврозоната.

34. Savov, S., R. Gechev, V. Ivanova, E. Sotirova (2006)World Economics, 6th revised and supplemented edition, Sofia : University of Economics, 2006, ISBN 954-494-714-0

This World Economics textbook follows the traditionally accepted structure of such textbooks - from the classical and contemporary theories of international trade, the forms and instruments of trade policy, through the analysis of the international foreign exchange market and the international monetary system, the related international capital flows and their forms, to macroeconomic policy in an open economy and the impact on it of participation in various forms of integration structures. The author's participation is precisely in this part- Chapter 16(European Monetary Union). The nature and approaches to building such a union are elucidated. Prospects for the development of a European monetary union , the single currency

and the role of the ECB are presented. The possibilities of breaking up the Eurozone are also discussed.

35. Иванова, В., Е.Сотирова (2014) Световна икономика, учебник за дистанционно обучение, ИК - УНСС, ISBN 978-954-644-718-0

Този учебник е специално разработен за целите на дистанционното обучение. Той съдържа 16 тематични единици, оформени в матрица, адаптирана за нуждите на този тип обучение. Всяка тема обхваща както удебно съдържание, така и казуси, задачи, тестови въпроси. Учебникът е изцяло дигитален, с видео и аудио елементи. Целта е да се възпроизведе в по-голяма степен среда, близка до присъствената форма и студентите да са улеснени при усвояването на материала. Разработените от автора 8 теми, обхващат проблематиката, свързана с международната търговия и видовете търговска политика, интернационализацията на производството и международното движение на капитали, разгледано и през призмата на валутния пазар и валутния курс. Представена е и теорията за икономическата интеграция, като акцентът се поставя на европейската икономическа структура. Специално място е отделено на устойчивото развитие и промените в моделите на поведение на всички равнища, което това предполага.

35. Ivanova, V., E. Sotirova (2014) International Economics, textbook for distance learning, UNWE, ISBN 978-954-644--0 718

This textbook has been specifically designed for distance learning purposes. It contains 16 thematic units in a matrix adapted to the needs of this type of learning. Each topic covers both course content and case studies, assignments, test questions. The textbook is fully digital, with video and audio elements. The aim is to replicate a more face-to-face environment and to make it easier for students to learn the material. The 8 themes developed by the author cover issues related to international trade and types of trade policy, the internationalization of production and the international movement of capital, also examined through the lens of the foreign exchange market and exchange rate. The theory of economic integration is also presented, focusing on the European economic structure. Special attention is given to sustainable development and the changes in patterns of behaviour at all levels that this implies.

36. Спасов, Гр., Грифонова, В.; Статев, С.; Пиримова, В.; Георгиева, Е.; Иванова, В.; Алякова, В.; Миркович, К. (2010) Макроикономика София: Унив. изд. "Стопанство", 2010 . ISBN 978-954-644-172-0

Структуриран в 16 теми този учебник е предназначен за студенти от бакалавърска степен на икономическите университети. Той обхваща цялата съвкупност от проблеми на макротеорията – от измерителите на стопанската активност, през различните модели на макроравновесие, до видовете политики и техните инструменти. В разработените от автора теми – 12(Общо пазарно равновесие) и 14 (Валутен пазар) се представят механизмите на трансмисия между двата пазара – на стоки и услуги и паричен пазар при затворена икономика, взаимодействието между фискална и парична политики и ефективността на тези политики. В тема 14 е анализиран валутния курс като инструмент на валутната политика в режим на отвореност на икономиката. Представени са алтернативните валутни режими и особеностите на различните детерминанти в краткосрочен и дългосрочен период, влияещи върху стабилността на валутния пазар. Всяка тема завършва с набор от основни понятия и въпроси за дискусия.

36. Spasov, Tr.; Trifonova, V.; Statev, S.; Pirimova, V.; Georgieva, E.; Ivanova, V.; Allyakova, V.; Mirkovich, K. (2010) Macroeconomics Sofia: Univ. ed. "Stopanstvo", 2010 ISBN 978-954-644-172-0

Structured in 16 topics, this textbook is designed for undergraduate students of economics universities. It covers the whole range of macro-theoretical issues, from measures of economic activity, to different macro-equilibrium models, to types of policies and their instruments. The topics developed by the author - 12 (General Market Equilibrium) and 14 (Monetary Market) - present the transmission mechanisms between the two markets - goods and services and money market in a closed economy, the interaction between fiscal and monetary policies and the effectiveness of these policies. Chapter 14 analyses the exchange rate as an instrument of monetary policy in an open economy regime. Alternative exchange rate regimes and the features of different determinants in the short and long run affecting the stability of the foreign exchange market are presented. Each chapter ends with a set of basic concepts and discussion questions.

УЧЕБНИ ПОСОБИЯ/ Study guides

37. Спасов, Т. Л. Йотова, В. Пиримова, В. Иванова, Г. Касабов, М. Марикина, Е. Сотирова (2008) „ Методически насоки за повишаване качеството на обучението по икономическа теория в УНСС “, Университетско издателство „Стопанство“, С. 2008, ISBN 978-954-494-908-2

Това учебно помагало е предназначено за подготовка на студенти в икономическите висши училища, които изучават и полагат специален изпит по икономикс. Основната цел на колектива е да разработи и създаде голяма база с тестови въпроси, която да се използва при провеждането на електронни изпити по икономикс. Едновременно това пособие може да се използва и от студенти от други университети в страната за самоподготовка при усвояване на учебния материал по микроикономика и по макроикономика. Структурата следва традиционната логика на базисните учебници по тези две дисциплини. Разработените от автора пет теми са свързани с икономическия цикъл, макроикономическото равновесие, отвореността на икономиката и влиянието на икономическата интеграция за развитието на страната.

37. Spasov, T., L. Yotova, V. Pirimova, V. Ivanova, G. Kasabov, M. Marikina, E. Sotirova (2008) "Methodological guidelines for improving the quality of teaching economic theory at the UNWE", University Publishing House "Stopanstvo", S. 2008, ISBN 978-954-494-908-2

This textbook is intended for the preparation of students in economics higher schools who study and pass a special examination in economics. The main goal of the team is to develop and create a large database of test questions to be used in the conduct of electronic examinations in economics. At the same time, this manual can also be used by students from other universities in the country for self-study in mastering the study material in microeconomics and macroeconomics. The structure follows the traditional logic of basic textbooks in these two subjects. The five topics developed by the author are related to the economic cycle, the macroeconomic equilibrium, the openness of the economy and the impact of economic integration on the development of the country.

38. Иванова, В., П. Иванова (2006) Сборник тестове и задачи по Световна икономика, УИ “Стопанство“, София, 2006 ISBN 978-954-494-719-4

Това учебно пособие е предназначено за всички изучаващи курс по международен икономикс. Макар да е ориентирано към студенти от икономически специалности, то може успешно да се ползва и от по-широк кръг читатели. Сборникът се състои от 18 глави, като авторът е съставител на 9 от тях -от 3-9 и 16,18. Всяка глава съдържа кратко резюме на теорията, което да позволи по-лесното справяне с отговарянето на тестовите въпроси, част „Основни понятия“, която има методическо значение, тъй като дефинира базисни категории и задачи и казуси. Към всяка глава има посочени въпроси за дискусия, чиято цел е да провокира самостоятелно мислене и допълнителна информация по актуални и значими проблеми. В края на всяка глава има посочени верните отговори. Това прави Сборника удобен за самостоятелна подготовка.

38. Ivanova, V., P. Ivanova (2006) Study guide of Tests and Problems in World Economics, University of Economics, Sofia, 2006 ISBN 978-954-494-719-4

This textbook is intended for all students of international economics. Although it is oriented towards students of economics, it can be successfully used by a wider range of readers. The collection consists of 18 chapters, of which the author is the compiler of 9 chapters - 3-9 and 16,18. Each chapter contains a brief summary of the theory to make it easier to deal with answering the test questions, a "Basic Concepts" section which has methodological significance as it defines basic categories and problems and case studies. Discussion questions are provided for each chapter to provoke independent thinking and further information on topical and relevant issues. Correct answers are provided at the end of each chapter. This makes the Study guide convenient for independent study.

39. Георгиев, И.(ред), Иванова, В и др. (2011)Основни термини, използвани в учебния процес икономика – т.І, А-Н, стр.264-265,т.ІІ,О-Я,стр134-135 Изд. Комплекс-УНСС, С.2011 ISBN 978-954-644-242-0

В това всеобхватно по обем и съдържание учебно пособие(три тома), ориентирано към широк брой читатели се дефинират основни категории от микроикономиката, макроикономиката, международната икономика, отраслевите икономически теории, както и множество термини, свързани с история на икономическите теории, стопанска история, екоикономикс и др. Участието на автора е свързано с разработването на две статии – стратегия за устойчиво развитие и екофискална политика, съответно в том първи и том втори. Целта е да се дефинира и разясни европейската стратегия за икономическо, социално и екологично развитие, възможностите за нейното реализиране в рамките на ЕС и лостовете за това, в частност екофискалната политика и нейните инструменти(зелени данъци, екоусубидии, разходи за екологична инфраструктура и др.).

39. Georgiev, I. (ed.), Ivanova, V et al. (2011) Basic terms used in the educational process economics - vol. I, A-N, pp.264-265, vol. II, O-J, pp134-135 Ed. Complex-UNWE, S.2011 ISBN 978-954-644-242-0

This comprehensive textbook (three volumes), oriented to a large number of readers, defines the main categories of microeconomics, macroeconomics, international economics, sectoral economic theories, as well as many terms related to economic theory, economic history, ecoeconomics, etc. The author's involvement is related to the development of two articles, Sustainable Development Strategy and Eco-Fiscal Policy, in Volume One and Volume Two, respectively. The aim is to define and explain the European strategy for economic, social and environmental development, the possibilities for its implementation within the EU and the levers for this, in particular eco-fiscal policy and its instruments (green taxes, eco-subsidies, environmental infrastructure spending, etc.).

40. Спасов, Т., Л. Йотова, В. Пиримова, В. Иванова, Г. Касабов, М. Марикина, Е. Сотирова (2007) „Икономика : Ръководство за самоподготовка с примерни тестове : Специална част. Модул 3: Единен приеман изпит за кандидат-студенти бакалаври 2007 - Университет за национално и световно стопанство, Икономически университет - Варна, Стопанска академия "Д. А Ценов" – Свищов“, София : Унив. изд. Стопанство, 2007, ISBN 978-954-494-782-8

Това учебно помагало има за цел да улесни кандидат-студентите бакалаври, кандидатстващи в утвърдените икономически университети, в тяхната подготовка за единния приеман изпит по икономика. Структурирано е в две части – микроикономика и макроикономика. Всяка тематична единица съдържа основните понятия, методически указания, диагностичен тест с подробни разяснения и работен тест за самостоятелна проверка. Авторското участие е с четири теми в раздел макроикономика, свързани с икономическия цикъл, инфлация, безработица и заетост и макроравновесие при променящи се цени.

40. Spasov, T., L. Yotova, V. Pirimova, V. Ivanova, G. Kasabov, M. Marikina, E. Sotirova(2007) Economics : Self-study guide with sample tests : Special part. Module 3: Single entrance exam for Bachelor candidates 2007 - University of National and World Economy, University of Economics - Varna, D. A Tsenov - Svishtov", Sofia : Univ. ed. Stopanstvo, 2007, ISBN 978-954-494-782-8

This textbook is intended to facilitate undergraduate students applying to established economics universities in their preparation for the Unified Entrance Examination in Economics. It is structured in two parts - microeconomics and macroeconomics. Each thematic unit contains the basic concepts, methodological guidelines, a diagnostic test with detailed explanations and a self-test. The author contributes four topics in the macroeconomics section related to the business cycle, inflation, unemployment and employment, and macro equilibrium under fluctuating prices.